Přítomnost

ROČNÍK VII. V PRAZE 9. DUBNA 1930. ČÍSLO 14.

POZNÁMKY

Špatná cesta k dobré věci.

Strany národnostních minorit — i německé vládní strany — podaly v poslanecké sněmovně návrh, aby podle § 22 jednacího řádu N. S. byl ustaven výbor, který by projednával veškeré dosud sporné otázky národnostních menšin a Nár. Shromáždění předkládal příslušné návrhy za účelem konečného odstranění národně-politických sporů.

Návrh ten vyvolal živou odezvu, která u německé nacionální oposice může býti charakterisována jako radost, u německých vládních stran jako rozpačitá reserva, u českých vládních stran jako nesouhlas s podáním tohoto návrhu, zejména když ho spolupodepsaly také strany vládní majority. — Dorozumění mezi jednotlivými národnostmi v naší republice jest velká věc a nebylo by správné se zříkati žádné cesty, která by k tomuto cíli vedla. Ale některé podpisy na tomto návrhu nám říkají jasně, že zejména německým opositčníkům nejedná se o věc, ale o pouhou agitaci. Jest tu podepsán p. Luschka za německé křesťanské sociály. Za stranu, která byla dosti dlouho ve vládě, že mohla rozvinout ve vládě a v majoritě otázku národnostního vyrovnání. Ale strana p. Luschky a Mayr-Hartinga toho neučinila. Ve vládě starala se o docela jiné věci, než o ty, k nimž nyní podává návrh. Ale od té doby, co strana p. Mayr-Hartinga je v oposici, tváří se velmi radikálně a nacionálně. Chceme jistě poctivé vyrovnání s Němci. Uvítáme každý návrh, který by k tomu vedl. Ale musí to býti návrh, který je míněn poctivě. Ne agitačně. Návrh spolupodepsal p. Jung, něm. hakenkreuzler. Hakenkreuzleři mají k demokracii poměr velmi náladový a pokřivený. Při své agitaci pracují se šovinismem nejnižšího typu. Podpis p. Junga na tomto návrhu vyjímá se velmi groteskně. A stejně groteskně působí podpisy p. Schollicha, německého nacionála, p. Szüllö, p. Szentivanyiho atd. — Platí tu: méně podpisů bylo by více. Stačilo by, aby ten návrh podepsaly jen strany, které možno brát politicky vážně; získal by na své upřímnosti. Iniciativa k návrhu vyšla asi z řad německé nacionální oposice. Nejvíce asi od p. Luschky. Německé vládní strany nechtěly dát německé oposici zbraň do ruky, nechtěly připustit, aby německá oposice mohla agitovati s tvrzením, že německé vládní strany nechtěly učinit krok, který by mohl znamenati počátek řešení československoněmeckého problému.

Byly to agitační momenty, které stály u kolébky tohoto návrhu. A to jej silně znehodnocuje. Pp. Luschka, Jung, Schollich, Szüllö, Szentivanyi atd. nejsou známi tím, že by vynikli prací pro sblížení národů. Jejich podpisy na návrhu nejsou podpisy lidí, kteří by měli zájem na řešení národnostních problémů. Pan Luschka jistě v prvé řadě myslil na to, jak by způsobil nepříjemnosti vládním Němcům. K poctivému vyrovnání se nedospěje z návrhu, který nebyl míněn poctivě. Špatná cesta nevede k dobrému cíli.

V. G.

Tři Angličané v Nepalu.

Ve společnosti, v níž se nedávno mluvilo o Indii v souvislosti s povstáním Ghandiho, bylo také řečeno, že v indickém státě Nepalu podle uzavřených konvencí smějí býti jenom tři Angličané. Anglický ministr-president a dva jeho úředníci. Tento fakt stojí za to, aby se člověk nad ním zamyslil. Daleko od evropské civilisace ve státě, jehož obyvatelstvo s Angličany jistě nesmýšlí nejlépe, žijí tři Angličané, pověření vládními úkony, které skutečně provádějí. Nebojí se ve své osamělosti, nespustnou a nesejdou vnitřně a vrátí se po čase do vlasti jako dokonalí gentlemani. Srovnejme s tím, jak u nás se bojí každý úředník nejenom snad jíti na Slovensko nebo na Podkarpatskou Rus, ale vůbec na venkov. Jak snadno ztrácí v samotě veškerou mravní oporu.

V čem spočívá tajemství oněch tří Angličanů v Nepalu? Především v tom, že Angličan ať je kdekoli na světě, dovede všude s sebou nosit kus Anglie. Snad kdyby v celém tom státě byl i Angličan jen jediný, nepovečeří, aniž by před tím byl oblékl smoking. Toto nošení anglických zvyků s sebou tvoří začarovaný kruh kolem každého Angličana, takže nic na světě jej nemůže vykolejiti. Říká se, že nejenom Anglie je ostrovem, ale že i každý Angličan je ostrovem. Druhou příčinou tajemství tří Angličanů v Nepalu jest anglická výchova. Anglické koleje u srovnání s vysokými školami našeho typu jistě podávají vědomostí méně. Ale dávají svým chovancům něco, čeho naše školy nedávají. Sebevědomí vládnoucí vrstvy, smysl pro formu, nauku, jak býti pánem každé situace, pevnost a jistotu ve vystupování. Naše studium vzbudí v mladých lidech tolik komplexů, že celý pozdější život nestačí k tomu, aby se těchto komplexů zbavili. Každý z našich intelektuálů jest něčím praštěný. Anglické aristokratické koleje vychovávají lidi nepraštěné, lidi měkkých, ale pevných rukou. Ve směsici hašteřících se národů všech možných barev, plemen a jazyků dovede si pomoci anglický mladík, který není nijak nadprůměrně vzdělán, ale za to vychován. Kdybychom měli udělat praktický závěr myšlenek o třech Angličanech v Nepalu, tedy by byl snad tento: Nebylo by možno na každé střední škole vybrat několik málo elitních žáků, o nichž se dá soudit, že budou předurčeni k vůdčím úlohám a tyto žáky poslat do ciziny? Na rok do Berlína, na rok do Paříže, na rok do Londýna. Ale: výběr žáků by se musil díti podle toho, zda tito žáci jsou skutečně osobnostmi, nikoli podle toho, zda studují s vyznamenáním, protože jest známo, že většina žáků studujících s vyznamenáním jsou pasivní povahy, které dovedou jenom dřít, jelimánkové bez inteligence a bez páteře.

A. Fuchs.

Soudní spor a reklama.

Před několika dny byl okresní civilní soud pro Nové Město v Praze zaměstnán projednáváním žaloby, jež zasluhuje zájmu širší veřejnosti. Spisovatel Emil Vachek věnoval svou knihu Pán světa úředníku J. P. a aby svému daru dodal větší ceny, vepsal do knihy, jak konciliantní geniové dělávají, věnování, jež podle všeho, co se později stalo, bylo asi zvláště srdečné. Úředník P. zapůjčil drahocenný dar inženýru B. a inženýr B. s vypůjčenou knihou udělal, co se s takovými knihami dělá pravidelně, t. j. ztratil ji. Pan P. si teprve nyní uvědomil, jaký skvost dal z ruky a zažaloval pana P. o náhradu školy ve výši 10.000 Kč, čemuž obžalovaný se pokusil čelit tím, že sehnal jiný exemplář ztracené knihy s novým věnováním autora. Poněvadž však toto věnování asi nebylo tak srdečné jako věnování první, odmítl žalobce knihu přijmouti. Nyní, jak sděluje

zpráva z níž čerpáme, nastala však nová potíž. Kniha, o niž tu šlo, byla rozebrána a žalovanému se nepodařilo sehnati nový exemplář. V této chvíli, kdy nouze byla nejvyšší a kdy bylo soudně zjištěno, že Pán světa je rozebrán a že nakladatel může přistoupiti k novému vydání této tak horečně sháněné knihy, zasáhl do věci autor sám, jenž napsal ono původní, srdečné věnování na druhý titulní list knihy, v níž již bylo na prvním listu napsáno druhé věnování. Žalobce pak žalobu odvolal a v soudní síni bylo mnoho radosti. Radoval se obžalovaný, že nemusí platit 10.000 Kč, radoval se žalobce, že má přátelství slavného spisovatele potvrzené černé na bílém, radoval se nakladatel, že mu soud potvrdil, že spisy jeho autora jsou hledány, a radoval se autor, že jeho podpis má cenu 10.000 Kč. To je všechno pochopitelné. Méně pochopitelné je však, proč právě tuto zprávu rozšířila a praž. redakcím dodala Československ. tisková kancelář, o níž dosud nebylo známo, že je nakladatelským reklamním podnikem. Nazývá-li sama svou zprávu zajímavou, netuší ani, kolik v tom je pravdy, ovšem v jiném smyslu než předstírá. Na té zprávě není totiž zajímavého vůbec nic než, řekněme, neostyšnost, s níž se dnes počíná propagovat literatura. Že se dva lidé soudí o knihu s autorským podpisem, není jistě věc, již by Československá tisková kancelář považovala za tak sensační, že by o tomto sporu výjimečně referovala. Kdyby se touto cestou chtěla bráti dále, mohli bychom se v jejich zprávách jednoho dne také dočísti o českém spisovateli, jemuž na cestě vlakem byl ukraden drahocenný náhrdelník, jak se to občas z reklamních důvodů stává primadonám a jiným hvězdám. Zdá se nám, že český spisovatel se bez reklamních metod ještě obejde a že by se bez nich mohli obejít i čeští nakladatelé. *mz.*

Praha churaví?

Karel Čapek v »Lidových Novinách« psal velmi rozhořčeně o vodní kalamitě v Praze. V elektrikách čteme: vařte plynem; jsme vyzýváni k tomu, abychom spotřebovali hodně elektrické energie. Jenom vodárna nám domlouvá: šetřte vodou, myjte se málo, nekoupejte se mnoho, zahrádky málo zalívejte. To v době, kdy dítěti od malička se vštěpuje smysl pro čistotu, pro mytí.

Nejhorší na věci jest, že tahle bolest Prahy není jediná. Jest velká, ale jediná není. Každý člověk ve městě má určité životní potřeby; v Praze jest o ně málo postaráno. Nedovede-li se město postarati o dostatek dobré vody, pak jest to věc velmi vážná. Ale jsou tu jiné věci: Praha nedovedla se postarati o dostatek dětských hřišť, Praha se nedovedla postarati o dostatek škol, o dobrou komunikaci a j. V Praze jsou celá předměstí, nová města, kde není školy. Děti musí choditi velmi daleko do školy; vyučování vázne. A musí-li se v Praze, kde se bourají vagonové kolonie barákové řešiti otázka umístění škol pomocí dřevěných baráků, pak jest to věc, nad kterou nutno se vážně pozastavit. Jsou věci opravdu nezbytné: nedovede-li město dáti svým lidem dosti dobré vody, nedovede-li postaviti dosti škol, nedovede-li se postarati o základní potřeby, pak jest tu něco v nepořádku.

Namítne se, že tyto problémy velkoměsta jsou hlavně otázkou finanční; jsou; víme také, že finanční situace Prahy není dvakrát růžová. Snad jest i hodně pravdy na tom, že Praze se strany státu se nevychází vstříc tou měrou, jak by toho bylo potřebí. Ale při profukání obecní správy pražské vidíme, že tu nejde jen o nedostatky finanční. Jde tu o chorobu systému, o nedostatek organisace práce.

Potvrzuje to četba obecního věstníku hl. města Prahy. Není to četba radostná. Zápisky o schůzích městské rady a j. orgánů jsou pestrým kaleidoskopem, který ukazuje nejrůznější bolesti pražské, ale marně hledáme mezi řádky těchto zápisů něco, co by svědčilo o tom, že Praha jasně ví, co má udělat dnes, co zítra, co pozítří.

Jeden muž, který zná dobře bolesti pražské, říká: Praha nemá lidí, kteří mají Prahu rádi. Praha nemá lidí, kteří by měli hlubší zájem o věci obecní. Lidé v Praze nemají onoho lokálního patriotismu, který vymírá na některých předměstích a který v jiných městech jest tak silnou vzpruhou v komunální politice. Obecní volby do obce pražské podobají se volbám do Nár. Shromáždění jako vejce vejci; také volené orgány města Prahy se pilně snaží, aby imitovaly parlament ve všech jeho necnostech. Na neštěstí Praha nemá lidí, kteří — jako v Nár. Shromáždění — dovedou věc jakž tak skoncovat a přivést k dobrému konci. Volené orgány města Prahy nejsou sbory, které by měly nějakou pracovní majoritu, která by měla pevný program pracovní; s tím pak souvisí, že volené orgány města Prahy nemají autority ani v městské byrokracii. Lidé, kteří přicházejí do styku s úřady města Prahy, mají zkušenosti velmi trpké. Na př. stavět v Praze jest nejen otázkou finanční, ale především věcí odvahy neboť to není věc tak jednoduchá v Praze stavět. Lidé, kteří mají hodně co dělat s úřady, říkají, že raději jednají s úřady státními, než s úřady městskými. Lidé, kteří mají v Praze co dělat s »obcí«, sejdou se vždy v názoru, že Praha churaví.

Bylo by dobře, kdyby vodní kalamita v Praze vyburcovala veřejné mínění ze spánku. Nejen proto, abychom měli dosti vody na umytí, abychom měli školy pro své děti, slušná hřiště atd., ale aby Praha opravdu byla matkou svých občanů a ne macechou. — Maličký příklad z okolí: v době, kdy se mluví o zeleném pásu kolem Prahy, zrušila Praha přes protesty jedno z nejkrásnějších hřišť na Smíchově, na Santošce a pozemky prodala soukromníkům. Za Smíchovem vyrostla celá nová čtvrť. Sta domků tisíce lidí. A pro děti z těchto míst má postačiti škola, postavená před válkou.

Čapkův článek by měl býti čten ve schůzi městské rady pražské. Každý člen městského zastupitelstva by si ho měl důkladně přečíst. *V. G.*

POLITIKA

V. Lesný:

Gándhí a indický boj za osvobození.

II.

Dnešní indické hnutí, druhá to etapa trpného odporu, je v těsné souvislosti s jednáním »Všeindického národního kongresu« o vánocích 1928 v Kalkutě.

Tento kongres se nemohl shodnout, jaká má být směrnice národní indické politiky pro rok 1929, zda svárádž má být definován jako status dominia či jako úplná nezávislost Indie na Anglii. Zdálo se, že se obě křídla nedomluví a že nastane v lůně kongresu roztržka, nebezpečná hlavně proto, že by ukázala slabost kongresu. Předseda kongresu zavolal Gándhího, jehož přičiněním byl sjednán kompromis, a tak byla přijata ve výboru 118 hlasy proti 45 hlasům tato resoluce:

Tento kongres, probrav ústavu doporučenou výborem všech indických stran, vítá ji jako velký příspěvek k řešení politických i náboženských problémů indických a blahopřeje výboru za působivou jednomyslnost toho, co doporučuje. Třebas uznává resoluci o úplné nezávislosti Indie, kterou přijal kongres madrássky, přece schvaluje ústavu

navrženou výborem jako velký pokrok v politickém vývoji, neboť ústava tato představuje největší míru toho, na čem se shodly velké strany země. Se zřetelem k politické situaci však tento kongres přijme tuto ústavu, bude-li přijata britským parlamentem do 31. prosince 1929 nebo toho dne. Ale nebude-li do toho dne přijata nebo bude-li před tím zamítnuta, kongres znova uvede v život trpný odpor a doporučí zemi, aby odmítala daně a každou jinou pomoc vládě. V souhlase s tím nic v této resoluci nebude překážet, aby jménem kongresu nebyla prováděna propaganda za úplnou nezávislost«.

Usnesení toto zjevně odhaluje nerozhodnost kalkutského kongresu. Radí vyčkávat, ale dává anglickému parlamentu krátkozrace příliš krátkou lhůtu, v níž záležel ústupek mladým extrémním živlům kongresu. Nechtěl ani čekati na zprávu, kterou by podala Simonova komise. Mezi vážnými odpůrci této resoluce byla na př. též Annie Besantová, o níž přece nelze říci, že by nebyla přítelkyní indické samostatnosti. Annie Besantová mluvila proti resoluci hlavně z toho důvodu — pokud ovšem lze soudit ze zpráv daných tisku — že za základ jednání nebylo vzato zmíněné usnesení výboru všech indických stran, který se již od března 1928 v dlouhých a únavných rokováních radil o tom, jaká by byla největší míra požadavků, na níž by se mohly shodnout v š e c h n y indické velké strany. Výbor tento vypracoval v hrubých rysech též ústavu příští federované Indie na demokratických zásadách, přijal status dominia jako konečný cíl národní indické politiky a usnesl se, že nejlepší cesta k tomuto konečnému cíli je klidný vývoj. V nové Indii si všichni občané měli být rovni, nemělo být rodových výsad, nemělo být privilegovaného náboženství a měla být prohlášena úplná svoboda svědomí i projevu. Velkým pokrokem pro Indii bylo, že shromáždění zástupci docílili toho, že má být zákonem prohlášena úplná rovnost muže a ženy. Domorodé státy měly mít možnost dalšího trvání a postavení jejich v nové svobodné Indii by se upravilo podle dosavadních smluv. Bohužel, brzo po uveřejnění tohoto projevu počala Indie krvácet ze staré rány, která se patrně ještě dlouho nezacelí: velká část Mohamedánů protestovala proti usnesení výboru, poněvadž prý je k nim nespravedlivé. Tato nesvornost dvou v téže zemi žijících národních složek je opravdovou kletbou země.

Nikdo ani neočekával, že by se Indii mohlo dostat stavu dominia v roce 1929, a obě strany jak vláda tak kongresisté se chystaly k boji. Vlády nebylo tajno, jaké as bude rozhodnutí příštího kongresu, zejména když mezi bengálskými svárádžisty nabývalo vrchu extrémní stanovisko. Budiž zdůrazněno ještě to, že v Anglii vládla Labour Party, která vždy byla Indii nakloněna, že sám Macdonald pravil v červenci, »že během několika nikoliv roků, nýbrž měsíců bude přidáno nové dominium k říši a to Indie«, že v londýnské India Office lorda Birkenheada vystřídal Wedgwood Benn, muž demokratických zásad a širokého rozhledu. A jistě není náhodné, že nynější místokrál lord Irwin, jehož upřímná snaha a dobrá vůle je uznávána všemi stranami indickými, vrátiv se z Londýna pravil ve svém poselství 31. října 1929, že také Anglie považuje za cíl své indické politiky status dominia, s kterýmžto prohlášením nesouhlasili ani konservativci, ani nová strana lorda Rothermera, který prohlásil, že nynější poměr Indie k Anglii nesmí být nikterak porušen nějakým stavem dominia. Než Anglie skutečně potřebuje za nynějších poměrů v Indii klid a hlavně ho potřebuje anglický obchod.

Indové ovšem namítají, že to byl právě jejich obchod, jejich industrie a jejich zemědělství (kterémuž se věnuje přes 70% všeho obyvatelstva), které byly plánovitě zničeny anglickou měnovou politikou v Indii ve prospěch anglických dovozců a anglické zaměstnanosti. Roku 1924 byla totiž vládou zhodnocena indická rupie z 16 šilinků na 18 šilinků. Od toho roku se skutečně objevuje v zmíněných odvětvích hospodářského života indického velká deprese, kterou prý nelze přičítat jen na vrub deprese světové. Od toho roku také vzrůstá počet stávek i likvidací továren a nezaměstnanosti středních vrstev značně přibývá. Nejhůře jsou na tom továrny bavlněné. Anglické kruhy přičítají tuto depresi neurovnaným poměrům v Indii, hlavně kongresové politice let posledních, jež prý ničí důvěru anglického obyvatelstva v Indii, zejména když poslední kongres prohlásil, že Indie, až se osvobodí, nebude proplácet staré dluhy umístěné mimo zemi. Ale tento důvod je částečně vyvrácen tím, že poslední indická půjčka 6,000.000 £, která na vysoké úroky byla počátkem t. r. umístěna v Londýně, proti čemuž z důvodů národohospodářských se Indie právem ozývá, byla ihned vysoko přepsána. Pravda ovšem je, že v Indii je nedostatek peněz a též nedostatek samostatného podnikání, zaviněný malým vzděláním, hlavně žen, zděděnou vírou v karma a neekonomickým názorem lidu. Tak na př. jestliže Ind má po žních nějaký přebytek, ukládá jej tím způsobem, že jde k zlatníkovi a nakoupí ženě šperků, hlavně stříbrných. Poněvadž pak v posledních třech letech cena stříbra o třetinu klesla, jsou tím úspory drobného indického lidu těžce znehodnoceny.

Ještě bezprostředně před kongresem pozval místokrál Gándhího a předsedou loňského kongresu pandita Mótilála Nehru ke konferenci, k níž v poslední chvíli byli přibráni nacionalista V. Patel, liberál Téj bahadur Sapru a vůdce Mohamedánské ligy M. A. Jinnah. Ale jednání se rozbilo hned v počátcích. O této neúspěšné konferenci se ani anglický ani indický tisk mnoho nezmiňuje. V Anglii se totiž domnívali, že se lordu Irwinovi podaří udržet v Indii klid, a kongresisté Gándhí a Mótilál Nehru šli zase na konferenci s přesvědčením, že se s místokrálem neshodnou.

A tak kongres v Lahaur, opíraje se o usnesení loňského kongresu kalkutského, jehož požadavek splněn nebyl, prohlašuje, že kongres přijímá za cíl politického snažení indického lidu úplnou nezávislost Indie (púrnasvárádž), že se nezúčastní říšského jednání o postavení Indie, k němuž mělo dojíti snad letos v květnu, a vyzývá své členy, aby se vzdali všech svých funkcí ve státní správě a zahájili trpný odpor v celém jeho rozsahu. Proti boji před deseti lety má letošní kampaň proto větší naději na úspěch, protože je obecnější. Jednak je Indie po dřívějším boji uvědomělejší a jednak se ho účastní vedle nacionalistických vrstev vyšších a vedle nižší třídy obyvatelstva, vždy k revoluci více nakloněné, též vrstvy obchodní. Nechtěl bych věřit v zasahování vlivů cizích, ruských nebo japonských; to by znamenalo snižovat morální úroveň boje, který má tolik svatého zápalu už z let předválečných. Ale vyloučeno není.

Výbor »Všeindického národního kongresu« byl pak zmocněn, aby podle svého dobrého zdání vyhlásil pro-

gram občanské neposlušnosti. Je zajímavo, že o hospodářském programu, t. j. o bojkotu cizího zboží a domácí venkovské produkci laciných textilií, což bylo hlavním programem prvního období boje před 10 lety, se tentokráte ani tak mnoho nemluvilo.

Usnesení kongresu má vykonávat tlak na anglickou vládu, aby zavedla některé úlevy hlavně rázu hospodářského, které již před lety žádal Gándhí od lorda Readinga, neboť indický svárádž je více problémem hospodářským než politickým, jako úplnou prohibici, odstranění umělého zhodnocení rupie, zmenšení daně pozemkové na polovici, zrušení daně ze soli, zmenšení vojen. vydání nejméně o polovici, zavedení cla na cizí zboží, propuštění politických vězňů a dovolení nosit střelnou zbraň pro osobní bezpečnost. Ačkoli tedy lze považovat usnesení kongresu spíše za taktický krok než za skutečnou vůli odtrhnout se úplně od anglické říše, přece je otázka, zda tato taktika posledních dvou let povede rychleji k uskutečnění indické svobody. Ještě radikálnější byl návrh mladých živlů, najmě bengálské skupiny, aby ihned byla zřízena v Indii revoluční vláda. Návrh tento ovšem velkou většinou hlasů padl, ale přece jen je příznačný pro politické smýšlení opoziční skupiny kongresu.

Anglie jistě chce mít v Indii klid, potřebuje ho pro svůj indický obchod, jehož se nemůže bez velkých vnitřních otřesů vzdát, a vůbec pro své hospodářské styky s ní. Uvažme, že 55 procent všeho indického dovozu přichází z Anglie, že 75 procent všech lodí v indických přístavech pluje pod anglickou vlajkou. Indie je pramenem bohatství pro Anglii, kteráž zase je jistě ochotna k dalekosáhlým politickým ústupkům, aby si ji udržela co nejdéle. Toho si je také Indie vědoma, ale není jednotna ve své taktice. Jedni, jako liberálové, jichž čelným mluvčím je Sir Tej bahadur Sapru, jsou přesvědčeni, že se právě utvořením nějakého velkého odpovědného bloku, jenž by zaručoval stabilitu indické politiky bez výstředních výkyvů, ukáže Anglii, že Indie je schopna sama se ovládat. Druhým je cesta tato zdlouhavá, ukazují stále na to, že Anglie neplní, co slíbila, a chtějí v bouřích a nepokojích dát se zrodit indické svobodě tvrdíce, že Anglie, ztratí-li na Indii zájem obchodní a hospodářský, ztratí i zájem politický. Počítají ostatně i s tím, že se takový tlak provede bouřemi mnohem účinněji. Prvý směr chce v první řadě zlepšení hospodářských a sociálních poměrů indických, směr druhý chce nejprve úpravu politickou a hospodářské a sociální poměry prý si upraví později, třebas bez Anglie a bude-li toho třeba, i proti ní. Ukazuje na to, že také jiná dominia získávala svou svobodu silným tlakem, ba, i válkou, a že přec pak řešila svůj poměr k Anglii v rámci anglického imperia. Nevědomky, ale snad i vědomě a úmyslně, přehlížejí, že v Kanadě, v Austrálii, v Novém Zealandě a značně i v Jižní Africe šlo o bílé přistěhovalce, kdežto v Indii jde o obyvatelstvo podstatně odlišné. Je také pravda, že, je-li míněna resoluce lahaurského kongresu vážně, a podle vývoje událostí se zdá, že je míněna vážně, zavazuje její stoupence a celou Indii k velkým osobním obětem. Je otázka, zda je snesou lidé a zda je vydrží země. Zkušenost z roku 1922 ukazuje, že jich lidé nesnesli, ale musíme ovšem připustit, že dnes, po 10 letech, je Indie k boji připravenější.

Nelze ani říci, že by s usnesením kongresu souhlasila celá Indie. Vidíme to z toho, že návrhu, aby se kongresisté vzdali svých funkcí, všichni neuposlechli. Tak podle únorových zpráv ze 34 svárádžistů v ústředním sněmu resignovalo jen 25. Ještě méně resignací je v Madrase a v Bombaji. Poměrně nejvíce jich je v Centrálních provinciích. Mohamedáni — Pársové a křesťané jsou početně velmi slabí, aby jejich hlas padal na váhu — otevřeně proti resoluci kongresu protestují a nevěří v úspěch nynějšího boje. Ale mezi nacionalisty sbírají vůdcové dobrovolníky, neboť právem se domnívají, poučeni nezdarem před deseti lety, že jen tenkráte bude mít hnutí úspěch, bude-li mít v širokých vrstvách hojnou odezvu. Po celé Indii byli rozesláni poslové, aby jménem presidenta kongresu pandita Javáharlála Nehru získávali dobrovolníky pro »armádu národní služby« (hindustánisévádal), kteří skládají tento slib:

a) Úplně souhlasím s prohlášením »Všeindického národního kongresu« dosáhnout úplné nezávislosti Indie všemi zákonnými a pokojnými prostředky; b) dokud zůstanu členem armády trpného odporu, nebudu se dopouštěti násilí ni slovem ni skutkem; c) budu podporovat, seč stačím, jednotu a bratrství mezi všemi kastami a vyznáními v Indii; d) budu užívat, pokud jen budu moci, domácích výrobků; e) budu nosit jen ručně tkaný šat; f) jsem ochoten případně i jíti do vězení za nezávislost svého národa, trpět ano i zemřít; g) v tom případě nebudu požadovat ani od »Všeindického národního kongresu« ani od armády národní služby nijaké náhrady pro rodinu; h) jsem ochoten poslouchat všech rozkazů svých nadřízených.

A choť Gándhího organisuje ženy pro národní službu.

Výkonný výbor »Všeindického národního kongresu« dal po úradě s Gándhím 8. března t. r. podnět k činné neposlušnosti. Prvním krokem na dráze této neposlušnosti má být výroba soli — daň solná je opravdu v Indii velmi tíživá. Gándhí dal se podle zpráv 12. března s 80 svými věrnými na pochod k moři, aby vyráběli sůl a rozdělujíce ji mezi obyvatelstvo rušili státní monopol. Cestou vybízí starosty v obcích (starostové v obcích jsou totiž dosazováni vládou), aby se vzdávali svých funkcí, a řada jich se již svých funkcí vzdala. Roste také kolem Gándhího zástup postav oděných v hrubou tkaninu domácí výroby, odhodlaných i život položit za svobodu své země.

Tichý pochod Gándhího k moři je demonstrací, jež má působit jak na mínění anglické a forum světové, tak na duši indického lidu. V »Young India« Gándhí vykládá, že v Indii zlá vůle a nenávist visí ve vzduchu a že obě mohou vypuknout ve zběsilé řádění, jestliže by se nevybily včas. Národ prý chce cítit svou sílu a okusit sladkého ovoce své moci. A takovou výhodnou příležitost prý mu podává právě zahájená neposlušnost zákonů.

Snad velebný vůdce této demonstrativní revoluce, který patrně brzo bude uvězněn, posuzuje správně současnou náladu zklamaného indického lidu, snad se mýlí, ale jisto je, že jak z některých projevů jeho tak i z jiných projevů indických vane jakási tíseň, pesimismus a nedůvěra ve vítězství, zejména když se na anglické straně stále hlasitěji ozývá volání po silném místokráli, který by hnutí rázně potlačil. Rozhodně Gándhí svým rozhodnutím neposlouchat zákonů neulehčil úlohu ani lordu Irwinovi ani Wedgwoodu Bennovi, jimž angličtí konservativci i liberálové vyčítají příliš smířlivou politiku vůči Indii, a je se obávat, aby jim nebylo povoleno. Než také vůdce indické revoluce se podle zpráv stává nedočkavějším, z jeho řečí se počíná

ozývat nejen buřičský, nýbrž i nenávistný tón a tím se ono veliké a jedinečné, co jsme vždy na boji Indie viděli a čemu jsme se divili, znenáhla ztrácí. Ovšem dlužno se zeptat, zda my Evropané vůbec dovedeme pochopit duši Inda, odkojeného tisíciletou odlišnou kulturou, snad se ani nedovedeme vmyslit v jeho postavení a díváme se jen svým okem na jeho činy a jeho pohnutky.

Že na anglické straně je přesvědčení, že bude nutno dát v dohledné době Indii značnou samostatnost, třebas se to nestane z dobré vůle, nýbrž pod stále větším a větším tlakem událostí, dá se částečně soudit z toho, že čím dále tím důrazněji se ozývají hlasy, aby bohatá Burma, která je dosud spojena s Indií, byla od ní oddělena. Není pochyby, že se Burma od Indie zcela odlišuje geograficky i národnostně a že byla s ní spojena jen proto, že jí z Indie bylo dobyto a že po moři (nikoliv po pevnině, neboť ji od východního Bengálu odděluje těžko přístupné a rozervané horstvo) je k ní snadný přístup. Pacifikace a anexe Burmy se dála postupně teprve v 19. století. První třenice mezi Burmou a Indií vznikla r. 1794 a vyvrcholila v tak zvanou první burmskou válku 1824—1826, která skončila mírem v Yendabu 24. února 1826, podle něhož byly postoupeny Arakán, Assám a pobřeží Tenasserim a na burmský dvůr byl dosazen anglický úředník. Třetí burmská válka roku 1885 učinila konec samostatné Burmě vůbec. Král Thibaw v Mandalay byl sesazen a také horní Burma byla přivtělena k dosavadnímu britskému territoriu. Není pochyby, že finančně Burma tímto spojením trpí. Indická veřejnost, která je proti odloučení, namítá, že Burmy bylo dobyto indickými penězi a za druhé že potřebuje též vojenské ochrany, kterou jí dnes dává Indie. Než Indové reklamujíce pro sebe právo sebeurčení, nemohou je dobře odpírat Burmanům. Je snad pravda, že volání po odluce nevychází od Burmanů samotných, nýbrž od obchodních kruhů, buď přímo anglických nebo aspoň od těch, které jsou pod anglickým vlivem. Ale ať je tomu jakkoliv, jisto je, že si Anglie přeje, aby přebohatá tato země byla od Indie oddělena.

Je nepochybné, že Indie má právo bojovat za svou samostatnost. Má právo žádat, aby řízení věcí jejích bylo vloženo do jejích rukou, neboť Indie není obyčejnou kolonií. Značná část anglické veřejnosti také sama přeje těmto osvobozovacím snahám — ovšem veřejnost může mít sympatie, ale odpovědnost bude mít vláda — a sympatie Evropy budou jistě na straně Indie v jejím čestném a důstojném boji. S Evropou je Indie spojena nejedním svazkem. Z Evropy dávní předkové Indů, zbratření s našimi předky, vyšli do Indie, aby ji osídlili. Styky Indie s Evropou se stávají od 16. století těsnější a těsnější. Nechceme, aby se tyto svazky uvolňovaly, nýbrž naopak si přejeme, aby svobodná, volně a pokojně se vyvíjející Indie spojení s Evropou ještě utužovala. Z asijských národů jsou nám Indové nejbližší. Stará indická filosofie zaujala evropské myslitele a zůstáváme dlužníky Indie. Nepůjde o to, aby snad Indie přijímala křesťanství, jak chtěl lord Palmerston, když při hostině, dávané na počest lordu Ganningovi, odcházejícímu do Indie, pravil, že je anglickým údělem, aby nespočetným milionům Indie byl dán vyšší a vznešenější dar, to jest křesťanství. Křesťanství jako náboženský útvar v Indii celkem zklamalo. Ale věřím v hřejivou a blahodárnou moc kultury, ne bořící a odpuzující, ale hojivé a získávající. A jistě nezůstane Evropa vždy jen částí dávající. Leccos i nám bude moci Indie dát. Nepůjde při tom o nepřátelské střetnutí dvou kultur, nýbrž o bratrské jejich působení na sebe. Bojím se isolace Indie od Evropy a proto stav dominia v rámci imperia britského po spravedlivé úpravě vnitřních poměrů v Indii by se mně aspoň zdál býti pro obě strany dnes východiskem nejlepším.

Rudolf Procházka:

Dva velcí proti sobě.

I.

Poslední dílo Clemenceauovo*) je dokument vzácné historické i lidské hodnoty. Není to četba vždy radostná a naprosto ne pohodlná. Je to v podstatě tragické divadlo, které se nám tu staví před oči: Dva velcí muži proti sobě. Ale ne proto, že by si upírali místo nebo že by měli různé cíle, nýbrž proto, že chtějí totéž různými prostředky, že jsou oba stejně proniknuti přesvědčením o správnosti vlastní cesty — a že oba mají pravdu. Takový je život. Větší než kterýkoli člověk, složitější než jakákoli myšlenka, silnější než individuální vůle a jednotlivé argumenty. Je plný protikladů — a trvá a roste jenom jimi, jejich konflikty a řešením těchto konfliktů, ať již smírným či násilným. Výsledek musí býti kompromis, poněvadž nic se neztrácí, ani slabší nemizí v silnějším, v novém jsou obsaženy všechny předcházející rozpory a nic není konečné.

Clemenceau a Foch, státník a voják, jakobín a katolík, činorodý filosof, unášený rozmachem své myšlenky a své planoucí vůle přes hranice času a prostoru — a přísný methodik svého krutého válečného umění, ovládající stejně jeho theorii i praksi, znepokojený o výsledky, kterých právě s takovými obětmi dosáhl — jen aby je vydal do úplně jiných rukou. Přitom oba nesmírně sebevědomí, tvrdí a draví. Měli ovšem různé obory, různé oblasti působení. Jeden politiku, druhý armádu. Ale oba vedli válku, a ta byla z jednoho kusu. Bojiště bylo stejně v poli jako ve sněmovně a ve všech stycích mezispojenecké a mezinárodní diplomacie. Jedno záviselo na druhém a bylo těžko vyhnouti se vzájemnému zasahování a přesahování kompetence. Tak se stalo, že generalisimus Foch si mohl stěžovati, že Clemenceau si ve své funkci ministra války osobuje mu poroučet, a ministerský předseda, po případě předseda mírové konference Clemenceau zas, že Foch neposlouchal jej v tom, co jako odpovědný správce resortu a chef vlády či rady od něho vyžadoval. Snad by se mohlo říci: dobře to dopadlo, nač rekriminovati, jest-li v té či oné minuvší krisi se názory určitých činitelů lišily, jestli jeden opomněl udělati nebo naopak udělal něco jiného než druhý. Ale není tu jen válka, je tu mír a ten je stále aktuální. Zde se však karta obrací: maršal Foch není spokojen s tím, jak se dělá mír. Je přesvědčen, že bez rýnské hranice nebude zajištěn. Nemlčí, chce si zjednat sluchu, u ministerského předsedy, u presidenta republiky, u parlamentu, u mírové konference. Soudí, že se mu neposkytlo sdostatek příležitosti, aby vyložil své názory. Chápe se svépomoci. Poskytuje velmi upřímné interviewy, a co je nejhorší, zanechává své »paměti«.

Není to sice vlastní spis, ale tím hůře. Vybral si jednoho ze svých žáků, komandanta Bugneta, aby jej učinil svým Eckermanem. Hovořil s ním volně o všem, co měl na srdci, žaloval, vytýkal, odsuzoval. Odsoudil zejména celou mírovou smlouvu, poněvadž Francie tu

*) Velikost a bída jednoho vítězství. Praha. Fr. Borový.

nedosáhla Rýnu. Čtyři náčelníci vlád: Wilson, Lloyd George, Clemenceau a Orlando se uzavřeli spolu a vítězného generalisima nechali za dveřmi: »Vzkážeme pro vás, budeme-li vás potřebovat.« A Foch řekl pak Clemenceauovi: »Chápu, že spojenci nesdílejí našeho stanoviska... ale že vy, i vy je opouštíte?!« Odcházeje s Julesem Cambonem a Andréem Tardieuem, prohodil: »Přijdeme všichni před nejvyšší soud, poněvadž národ nikdy nepochopí, jak z našeho vítězství mohla vzejíti taková porážka.«

Kniha komandanta Bugneta »En écoutant le maréchal Foch,*) která vyšla krátce po smrti Fochově — ač se o ní zmiňuje vždy jen pod neurčitým titulem Mémorial a Bugneta jmenuje pouze jednou mimochodem — dala Clemenceauovi přímý podnět k tomu, aby napsal své »Grandeurs et miseres d'une victoire«. Nemá to býti nic jiného než odpověď. Ale když již byl jednou nucen vzíti péro do ruky, a ne aby psal o klasické historii a životní filosofii, nýbrž o tom, čemu se zarputile vyhýbal, poněvadž chtěl odejíti stoicky, vzkypěl znovu celý a je hroznější nepřátelům a divnější přátelům, nežli byl kdy v tom pohnutém půlstoletí své politické aktivity. Je osobní, ovšem, je kousavý i zlý, ale není malicherný, malý, nízký. Nic lidského není mu cizím, vzteká se bije, nešetří nikoho a ničeho a při tom zajíká se již přímo ve stařeckém hněvu, cítí, že už nemá sil, zásob energie, ba ani času. Smrt má stále na očích, každou chvíli cítíme přímo v textu, že je si vědom její přítomnosti, i když na ní nenaráží výslovně, což často dělá. Myslí už také namáhavě, výraz je těžký, namnoze násilný. Je to vzepjetí na smrtelném loži, není pochyby, ale jaká mohutnost, jaká vůle v tom málem devadesátiletém těle, odpírajícím poslušnost geniu! Jaká mravní velikost a intelektuální povýšenost, která tu či tam zablýskne v nakupených hněvech jako v mracích! Je plný pohrdání, posupný — poněvadž silný, nedotknutelný, ryzí. Opravdu člověk, který mohl říci o sobě: »Přednosti i vady, vše ve službě vlasti, při úplné lhostejnosti k poctám a dobře placeným hodnostem, které padají na váhu úspěchu. Není nikoho, kdo by měl moc se mi odvděčiti. Je v tom síla, neočekávat nic, leč od sebe.«

Mezi ním a Fochem bylo hluboko v povaze cosi, co je vzájemně odpuzovalo, ale Clemenceau aspoň dovede se přes to přenést. V zápiscích Martetových,**) který byl osobním tajemníkem bývalého ministerského předsedy, čteme tento nanejvýš příznačný projev »tygrův«: »Vy víte, jak se Foch ke mně choval, znáte všechny ty hlouposti a zlomyslnosti, které mi vyváděl, jaká opatření jsem musil proti němu dělat — a přece byl jen on muž, jakého bylo třeba. S Pétainem — který je člověk spolehlivý a loyální a který se ke mně vždy choval dokonale — byla by válka trvala o rok déle. Kdybych měl vše prodělat znovu, vzal bych Foche zase, třeba bych věděl, co od něho mohu osobně očekávati. Nelituji ničeho.« To je on. Dovede se brániti a nezůstane nikomu nic dlužen, ale nedovede se mstít, to jest nevšímá si ničeho než věci samé. Nezáleží mu na ničem než na správném jednání. Chce pravého muže na pravé místo. Řídí se jedině účelem, kterým je prospěch vlasti. Za války to bylo vítězství — při co možno nejmenších obětech na nenahraditelných lidských statcích — po válce mír, který by Francii přinesl spravedlivou náhradu škod a jistotu před opakováním přepadu, ostatním národům svobodu a spravedlnost. Myšlenky jsou takřka obecným vlastnictvím, ale provést je! Učinit je tělem! Z toho jsou rozpory a srážky, které učinily mnoho súčastněných na tomto díle doživotními nepřáteli.

*) Paris Grasset, 1929.

**) Jean Martet: Clemenceau peint par lui même. Paris, Michel 1929.

J. Ed. Šrom (Moskva):

Židé v sovětském Rusku.

II.

Čtvrt milionu židovských nepmanů náleží k nejprotivnější, nejprohnilejší a nejprohnanější a také nejpronásledovanější vrstvě obyvatel, jaká vůbec v SSSR jest, ač nelze na příklad říci, že by nepmani jiných národností byli sympatičtější, či snad sovětským režimem méně štváni, než nepmani židovští. K této vrstvě náleží jednak někteří potomci bývalých bohatších domů židovských, jednak revoluční »nouveaux riches«, kteří konjunkturou prvních let Nep-u, pohyblivostí, vynalézavostí, spekulativní obratností, velkolepým systémem všemožných podvodů, obratným manévrováním před orgány finančními, geniálně-dovedným vyhýbáním normálnímu zdanění dosáhli vskutku značného jmění, vesměs ovšem movitého, aby se dalo snadno skrýti před nepovolanýma očima. Obsah tohoto jmění se postupem doby měnil. Na počátku Nep-u část jeho byla uložena i v nemovitostech, totiž menších domech, které pro svůj nepatrný rozsah nepodléhaly nacionalisaci a municipalisaci. Později toto jmění, stále silně se zvětšující ze všemožných spekulací, bylo ukládáno do drahocenností, zlata, platiny, briliantů, uměleckých předmětů, neproduktivně v nich uschováváno, nebo při vhodné příležitosti dopravováno do bezpečí, to jest do ciziny. Žádný židovský i nežidovský nepman nepovažuje totiž SSSR za stát, v němž by chtěl umříti, každý doufá, že věci se přec jen jednou nějak změní, nebo že se mu nakonec podaří přec jen se dostati za hranice a pokračovati ve své činnosti tam, kam se mu již dříve podařilo ukrýti výtěžky svých kombinací.

V tom smyslu jsou všichni nepmani nejzuřivějšími protirevolucionáři a jako s takovými je s nimi též nakládáno, jakmile se jen trochu ukáže stopa jejich pravé tváře, před veřejností pak pečlivě skrývaná. V době nejposlednější, kdy i nějak nádherné zařízení bytu, nebo luxusní způsob života uvádí státní orgány pátrací na stopu a učí je podezření, že se zde něco skrývá, ukládají nepmani výtěžky svých operací většinou do cizích valut, které se jednak lépe schovávají, v případě nouze jsou snadno likvidní někde na »černé burse« a v případě možnosti odjeti do ciziny, jsou nejlepším pomocníkem k založení nové existence tam, kde se soukromým majetkem se lépe zachází než v SSSR. Tato vrstva lidí, v níž Židé tvoří značné procento nejen počtem, nýbrž i svou rafinovaností, spekuluje se vším, co jen trochu ke spekulaci se hodí. Organisuje u státních obchodů dlouhé fronty na jeden artikl, zkoupí jej ve velkých zásobách, skryje na čas a až se ukáže najednou jeho nedostatek, prodává jej pod rukou za ceny bohatě vynahražující veškeru námahu i dřívější výlohy. Působí se umělé krise takřka se všemi předměty prvotní spotřeby, vymýšlejí se kombinace jdoucí až do směšnosti, které však nakonec přec jen vynesou svůj groš a sovětské vládě způsobí aspoň na několik okamžiků těžkou hlavu, než se zmůže na novou repressi. Za těch několik let Nep-u měli jsme působením těchto výtečníků

nedostatek cukru, chleba, masa, kůže, zápalek, hřebíků, všech druhů textilií, punčoch, kapesníků, čištěného benzinu, oleje, másla, vajec, dříví, zkrátka všeho druhu zboží exportního i importního, ať si je ho v Rusku mnoho či málo. Rozumí se, že tyto vyumělkované krise nepřicházejí ve všech artiklech najednou, nýbrž hezky po pořádku, podle toho, co určitá klika mocných nepmanů si právě vzala na mušku. Není tedy divu, že boj proti nim je veden na nůž, neboť takový nepman nejen že mívá obrovské výdělky, on z nich také neodevzdává státu žádné daně, skrývaje se pod nějakým fiktivním družstvem, akciovou společností a podobně. Fiskální politika sovětská je takového druhu, že vlastně nějakých boháčů a finančních magnátů ani nepřipouští. Zdaňovací progresse je neobyčejně příkrá a daně vzaly by na dvakrát či na třikrát celé veliké jmění. Proto právě ti, kdož něco mají, snaží se to všemi způsoby utajiti, žijí na venek celkem nuzně, mají fiktivní zaměstnáníčko v nějaké instituci, jen aby oku finančního inspektora a řady jeho dobrovolných pomahačů a udavačů (k udávání majetkových poměrů svých spolubližních se sovětští občané přímo a veřejně nabízejí!) unikli. Ovšem veškeren takový život je vlastně tancem mezi vejci, nebezpečnou hrou s ohněm, která dříve či později končí u většiny v oné ponuré budově na náměstí Dzeržinského, dřívější Lubjance, která nese jako firmu čtyři hrozná písmena OGPU, to jest Sjednocená Státní Správa Politická. Tato budova je však jenom průchodním domem, z něhož se jde buď na soud a odtud do vězení a na smrt, nebo do některého z koncentračních táborů a vypovězeneckých osad daleko na severu.

A v těchto osadách, táborech a vězeních nalezneme takové procento Židů, že kdybychom je navštívili, upadli bychom do druhé krajnosti: místo abychom tvrdili, že sovětské Rusko je stát »židovský«, řekli bychom, že je to vyloženě stát zoologického »antisemitismu«. Ovšem jako všude, i zde pravda bude ležeti tak někde uprostřed.

Zmínky zasluhuje také geografické rozložení a usídlení Židů na území SSSR, neboť i zde nastoupily za revoluce velké změny a vynořila se řada zajímavostí.

Za carismu byl živel židovský soustředěn takřka výhradně v »hranicích usazení« (čerta osedlosti), to jest ponejvíce ve městech a městečkách západní a jihozápadní Ukrajiny, v guberniích běloruských, částečně na Krymu a v Zakavkazí. Největší část byla usídlena, rozumí se, v dnešním Polsku. Byla místa, která byla pověstná množstvím židovského obyvatelstva, jako na příklad Gomel, Berdičev, Minsk, Kiev, Mogilev a podobně. Revoluce způsobila mezi Židy pravé »stěhování rodů«. Již okolnost, že Žid byl najednou co do stěhování úplně volný a postaven na roveň všem ostatním, způsobila, že stěhování Židů přijalo obrovské rozměry. Ukrajinští přejížděli na Krym, krymští na Ukrajinu a Kavkaz, kavkazští zase někam jinam, v užším měřítku pak berdičevští do Charkova, gomelští do Smolenska, minští do Leningradu, kievští do Povolží a všichni — do Moskvy. V hlavních městech a ve středním Rusku nebylo před revolucí téměř vůbec žádných Židů, nebereme-li v úvahu těch několik set privilegovaných boháčů v Moskvě a Leningradě. Dnes však máme v Moskvě přes sedm procent židovského obyvatelstva, to jest na 200.000 lidí, z nichž jistě více než polovina náleží ke třídě obchodníků a nepmanů, menší část pak k sovětským státním a veřejným zaměstnancům, jakož i k příslušníkům svobodných povolání, lékařům, advokátům, umělcům, žurnalistům atd. Není divu, mluví-li se o přeplnění Moskvy Židy, když ještě před několika lety jich zde vůbec nebylo a dnes je jím každý třináctý. Při tom představíme-li si opět některé specifické vlastnosti židovské, které u třídy nepmanů vystupují tím více na jevo, totiž jejich průbojnost, vtíravost, dovednost, schopnost býti troufalým pánem i podlízavým služebníkem, nepoměrně vyšší standart of life, než u průměrného občana ruské národnosti, soudržnost a stádnost, která je činí na venek tím nápadnějšími, vynalézavost v opatřování bytů a snahu po lepším bydlení — představíme-li si toto všechno, pak si vysvětlíme mnohé z těch zjevů otevřeného antisemitismu, kterých v ruské společnosti, i dělnické, vyvěrá v posledních letech víc než by bylo třeba.

Přesídlování Židů z dřívějších jejich sídel, houfné a živelné, našlo svou ozvěnu i v přečetných anekdotách, z nichž aspoň jednu zde uvedeme: Ke Stalinovi, dnes uznanému vůdci komunistické strany, přichází starý, velmi starý Žid. Podává mu starobylý, velmi podivný klíč, jakým se kdysi otvíraly pevně okuté brány městské. Na tázavý pohled a rozpačitý pohyb rukama povídá Žid-stařec Stalinovi: »Pane můj, přišel jsem sem poslední za všemi svými rodáky a přináším ti klíč od našeho staroslavného města Berdičeva.« — Jak známo, Berdičev byl osídlen většinou Židy.

Anekdota tato charakterisuje výborně pohyb židovského obyvatelstva, jak se za revoluce dál. Ovšem pro všechny Židy se místa v sovětských velkoměstech nenašlo. Jak jsme již uvedli, veliká část židovského obyvatelstva zůstala v těch zapadlých a chudých městečkách, nemohla se zvednouti a najíti si sídla výhodnější, neměla k tomu ani způsobilosti, ani prostředků. Tato část zvedne se teprve v budoucnu, ne však k parasitické invasi do velkoměst, kde by se dalo loviti v kalných vodách, nýbrž k životu plnému práce, a to těžké práce v průmyslu a zemědělství. Ovšem úkoly, před kterými zde židovská veřejnost stojí, jsou nesmírně těžké, neboť pozvednouti břímě tak velké chudoby, jakou je v Rusku právě chudoba židovská, není maličkostí. Napjetí sil jak židovské veřejnosti sovětské, tak i sourodáků, žijících v nepoměrně lepších podmínkách za hranicemi SSSR, tak i sovětské vlády bude musiti býti nepoměrně větší, než bylo dosud, v prvním tuctu let sovětského systému. Zvednutí židovské chudoby k životu podle lidské důstojnosti musí se díti současně se zvedáním celého zaostalého massivu sovětských národností, počítajíc v to i národnosti nejsilnější, ruskou a ukrajinskou. Jen tak bude možno ulomiti hrot výstřelkům antisemitismu, který jistě byl vyvolán, kdyby se pomoci dostalo jedině Židům, byť by ta pomoc šla třebas i výhradně od sourodáků z ciziny. Sovětský lid je dnes materialistický až do morku svých kostí, takovým jej bolševické učení a komunistická ideologie udělaly. Musí tedy ti, kdo dnes v SSSR vládnou, býti velmi opatrni, aby nevyvolali svou politikou vůči Židovstvu i nejchudšímu síly, které by dílo pomoci mohly vážně ohroziti.

Nyní, když víme z jakých asi složek se skládá židovské obyvatelstvo v SSSR, můžeme přistoupiti k stručnému vylíčení celkového jeho života, k zjištění jeho váhy v souhrnné symfonii všech přečetných národů sovětského Ruska.

Židé ani početně nenáležejí v dnešním Rusku k národům nejmenším. Pouze jejich teritoriální rozptýlenost působí, že netěší se takové samosprávě, jako mnohé jiné národy menší, žijící v kompaktních celcích. Ovšem

mnohé nadšené hlavy židovské, kdesi v úkrytu svých myslí zapálené touhou po jakémsi samostatném státě židovském, rády by uskutečnily tuto svou touhu v rámcích SSSR, kde přec jen je tolik geografických a jiných možností k tomu, jako v žádném jiném státě. Nutno říci, že sovětská vláda v důsledku své národnostní politiky by proti podobné myšlence nebyla, jen když by ji její fedrovatelé nestavěli na úzký základ sionismu, který jako každý nacionalismus se oblibě u vedoucích kruhů sovětských a komunistických netěší. Je jisto, že kdyby nějaká židovská autonomní republika jen trochu pomohla k tomu, aby bývalá kakofonie národnostní v dřívějším Rusku změnila se v symfonii po obrazu sovětském, již dávno byla by tato republika založena. Neboť ani sovětské vládě není příjemno, vyvolává-li se pouhou přítomností většího počtu Židů na místech, kde jich dříve nebylo, jakási nespokojenost jiných vrstev obyvatelstva, ať již důvodná nebo bezdůvodná. Pokusy v tomto směru byly již učiněny, na Ukrajině existuje dokonce jeden větší, čistě židovský okres, tak zvaný rayon, s ústředím ve městě Kalinindorf, v bývalé Chersonské gubernii. Pokus většího rozsahu má býti učiněn na Dalekém Východě v kraji zvaném Biro-Bidžan, jak dále uvidíme při líčení židovského zemědělství.

Ale přes všechny tyto náběhy zůstává faktem, že Židé, tak jako nemají svého samostatného státu na celém světě, tak také nemají své autonomní jednotky v Sovětském Svazu. To ovšem působí jisté obtíže hlavně ve smyslu kulturním, neboť zřizování nacionálních škol židovských je tím velmi ztíženo a Židé musí se vzdělávati v převážné své většině ve školách té národnosti, v jejímž prostředí žijí. I jinde ve světě jsou v tomto ohledu poměry podobné a židovská mládež vzdělává se ve školách nežidovských. Avšak tam na pomoc přicházejí náboženské obce židovské, které do značné míry jsou nositelkami také národnostního uvědomění židovského. V SSSR tohoto surrogátu není, náboženský život Židů je zde ve velikém úpadku a udržel se jen u nejzapadlejších vrstev na periferii státu, v rodinách těch nejubožejších Židů a to ještě jen u generace starší. Udržel se ovšem i v rodinách židovských nepmanů, ale tam jen jako cosi, co působí jako kotva, spojující s dávnou minulostí. Úpadek náboženského života u sovětských Židů je tak velký, že židovství neznamená zde již příslušnost náboženskou, nýbrž výhradně příslušnost národnostní. Mohlo by se zde docela dobře státi, že bychom se setkali s pravoslavným Židem, kdyby náboženský život zde nebyl vůbec ve velikém úpadku, stejně jako v Zakavkazí se můžeme setkati se Židem mohamedánským.

Poměrně asi u žádné národnosti sovětské nebude dnes tolik atheistů, jako právě u Židů. Ať si nikdo nemyslí, že sovětská vláda, v jádře svém bojovně atheistická, ruší jenom pravoslavné chrámy, bourá je tam, kde ve městech překážejí frekvenci a mění je na kluby i jiné veřejné místnosti, kde nenachází se náboženská obec, jež by za jejich nájem náležitě platila! Tentýž osud stíhá bez rozdílu i židovské synagogy, když si je náboženská obec židovská nepronajme od příslušné obce, nebo když mladá generace židovská, vysloveně atheistická, prohlásí se proti synagoze a žádá za její odstranění. V Charkově na příklad nalezneme v bývalé synagoze výborně zařízený dělnický klub s knihovnou a divadelní scénou, v Gomelu právě v těchto dnech bylo celých pět synagog odňato svému náboženskému účelu, na základě prý žádosti židovského občanstva. Víme, jak tato žádost bývá vyvolána. Stačí k tomu několik aktivních židovských komsomolců, to jest členů komunistické organisace mládeže, kteří zagitují řadu svých známých Židů v kruzích dělnických, napíší případnou resoluci a zašlou ji místnímu sovětu. V případu Gomelském bylo usnešeno, že jedna synagoga bude přímo změněna na zasedací síň sovětu, ostatní pak na kluby, biografy a divadla. Není sice přesných dat, kolik vlastně synagog v SSSR slouží ještě náboženským účelům židovským, ale jisto je, že od počátku revoluce se počet jejich značně zmenšil, možná i poměrně víc, než chrámů pravoslavných a jiných. V tom smyslu o nějakém šetření nebo dokonce protěžování sovětských Židů naprosto mluviti nelze.

Jinak však kulturní život Židů vyvíjí se celkem nerušeně. Bohatší vrstvy městské mají k disposici nejen řadu soukromých vyučovacích středisek pro své menší děti, nýbrž společně s vrstvami úřednickými i řadu kulturních zařízení, počítajíc v to i speciální, čistě židovská divadla, velmi značné umělecké úrovně. Je jisto, že procento židovské mládeže v ruských a jiných školách velkoměst je neobyčejně vysoké. Nese to s sebou jednak síla oné vrstvy státně-zaměstnanecké, z velké části organisované v komunistické straně a tudíž těšící se značné privilegovanosti co do připuštění do škol vlastních dětí, jednak pak sociální síla bohatších židovských vrstev městských, které svou houževnatostí, sem tam i s použitím hmotných prostředků, jako úplatku, přec jen dovedou své dítě propašovati na střední i vysobou školu a udržeti je tam přes všechny překážky, které tomu dnešní režim klade. Na venkově je ovšem situace daleko horší, ale ta je horší nejen pro Židy, nýbrž pro všechny. Elán, s nímž revoluce přikročila ke školnímu vzdělávání širokých vrstev v prvých svých dobách, změnil se v letech posledních v povlovný postup, velmi často brzděný katastrofálním nedostatkem prostředků. Ještě dnes máme v SSSR kolem 46 procent negramotného obyvatelstva, ač již k desátému výročí revoluce měla být negramotnost úplně likvidována! Mezi Židy městskými je negramotnost sice menší, ale mezi venkovským obyvatelstvem židovským je přibližně stejná, jako mezi venkovany národností jiných.

Přes všechny vnější okolnosti, které by nasvědčovaly tomu, že Židé, postavení do podobných kulturních poměrů, musí se postupem krátké doby assimilovati k svým okolím, lze říci, že tomu tak není. Assimilace sice zde v jisté míře jest, ale je celkem tak nepatrná, že nestojí zatím ani za zmínku. Ovšem lze počítati, že v budoucnu bude pokračovati rychleji právě proto, že odpadá stále víc a více náboženská složka židovského života rodinného i veřejného. Ochlazení náboženské se současnou výchovou a vzděláním v cizím jazyce svého prostředí, tedy většinou v jazyce ruském, běloruském a ukrajinském, nutně ponese s sebou větší přilnutí k okolní společnosti, přivodí smíšené sňatky, vyvolá nové pokolení bez výrazné národnostní a náboženské tradice a tudíž bude míti za následek postupné rozmělňování všeho toho typicky židovského, co působí, že Žid i v obklopení sebe silnějším je přec jen výraznou individualitou. Proces tento v Rusku sovětském bude dlouhý, ale nastoupí rozhodně a assimilace bude pak silnější, než kdekoliv jinde. Od assimilace zachrání se ty vrstvy, které budou žíti v kompaktnějších celcích, hlavně při zemědělství a v průmyslových střediscích, ležících na území, kde Židé již odedávna byli usídleni,

tedy hlavně na Ukrajině a v Bělorusi. Zde možna bude totiž jistá kulturní autonomie, jaká sama sebou přísluší jisté početnosti a tato autonomie nejvíce může přispěti k národnostní svébytnosti i v obklopení jinonárodním. Assimilace se také uspíší mizejícím antisemitismem. A že antisemitismus postupně v SSSR zmizí, respektive bude zatlačen úplně do podzemí, o tom nemůže býti pochybnosti, třebas že dnes jeho projevy jsou ještě dosti časté.

Nejnápadnější a nejvlivnější vrstvou v životě sovětském jsou židovští funkcionáři a to jak v nejrůznějších úřadech, tak i v nejrůznějších organisacích a podnicích. Jsou koncentrováni takřka výhradně do měst a průmyslových středisek a v sovětských velkoměstech jako je Moskva, Leningrad, částečně Charkov a některá jiná, jsou opravdu velmi nápadní. Nalezneme je v administrativních úřadech státních, nalezneme je v odborových svazích, ve správě družstev, v obchodním aparátě státním, v přečetných filiálkách státní banky, v kulturních institucích, všude tam, kde přichází v úvahu buď organisační talent, nebo schopnosti komerční, nebo jistá průbojnost. Velmi početné jsou v této vrstvě i ženy židovské, zaměstnávané většinou jako sekretářky, kancelářské pracovnice, překladatelky, stenografistky, v nemocnicích pak jako vrchní ošetřovatelky, v sanatoriích jako ředitelky hospodářství a podobně. Všechno toto datuje se, jak již bylo řečeno, většinou od počátku revoluce. Kádr židovského úřednictva a veřejných funkcionářů udržuje se poměrně stále na téže výši, tendence je při tom spíše sestupná, než vzestupná. Židovství samo o sobě není zde žádnou záminkou k nějakým výsadám, ale charakteristický rys židovské psychy, to jest pomáhati sourodákům, i zde se dosti často vyskytuje a udržuje tak židovskou državu téměř neztenčenu. Co do výkonnosti jsou tito Židé jedni z nejlepších, jaké sovětská administrativa vůbec má, pracovití, houževnatí, schopní a z převážné většiny i poctiví. Tak jako lze říci, že mezi židovskými obchodníky nalezneme poměrně n e j v í c e méněcenného živlu pokud se poctivosti týče, zejména pak mezi nepmany, tak lze i tvrditi, že židovské úřednictvo a veřejní funkcionáři dodávají kontrolním orgánům státu i komunistické strany poměrně n e j m é n ě materiálu k zakročení a stihání. To je také jednou z příčin, proč si jich státní a veřejná správa váží a proč svou posici udržují stále na stejné takřka výši.

Vliv této vrstvy není nepatrný. Je dosti početná, aby mohla obsaditi značný počet míst, je dosti saturována komunisty, aby mohla držeti místa relativně velmi důležitá, i když ne prvního řádu. Obyčejně bývá to tak, že stojí-li v čele nějakého úřadu či instituce neb orgánu osobnost nežidovská, nalezneme jistě v její blízkosti buď jako náměstka, nebo sekretáře jednoho, po případě i několik Židů. Ovšem není to všude, ale v ústředí státu je to zjev velmi a velmi častý. A právě tato okolnost působí, že neinformovaný cizinec poddá se snadno dojmu o jakési invasi židovské v sovětských úřadech a čelných institucích.

Toto značné množství židovských funkcionářů zejména v Moskvě je způsobeno přítomností značného procenta Židů v komunistické straně. Podle některých dat je v této straně 7 až 9 procent Židů, což při počtu asi 1.5 milionu znamená kolem 100.000 osob. Při systému diktatury, prováděné právě komunistickou stranou, je jasno, že tito lidé stojí v prvých řadách a že jsou tedy nejvíce patrni. Věc byla ještě před málo lety tím nápadnější, neboť tehdy pracovali ještě ve straně dnešní opositičníci, od rozhodnutí boje proti Trockému ze strany vyloučení. Nelze ovšem říci, že by trockistická opositce byla výhradně židovská, avšak mezi jejími vedoucími osobnostmi a ideology shodou okolností bylo Židů velmi mnoho, třebas že to byli lidé, v nichž skutečně židovského a řekli bychom orthodoxně-židovského nebylo již téměř ničeho. Dnes se situace poněkud změnila, na nejvyšších místech Židů téměř neuvidíme, ale hustota jejich na místech o jeden nebo několik stupínků nižších rozbitím trockistické opositce nijak neutrpěla. Dnes mezi vynikajícími funkcionáři a sovětskými politiky ze Židů lze jmenovati Litvinova, dále zástupce Kalininova v Ústředním Výkonném Výboru Smidoviče, vynikajícího komunistu a původce myšlenky nepřetržitého pracovního týdne Larina, bývalého komisaře financí a dnes velvyslance v Londýně Sokolnikova, předsedu hlavního koncesního výboru Kameněva a několik jiných. Ovšem příznivců a veřejných i tajných ochránců mají Židé mezi vynikajícími komunisty velmi mnoho, na prvém místě samého Kalinina, jemuž se za jeho péči zejména o židovské zemědělce odměnili tím, že město, stojící v čele jediného zatím samostatného správního celku židovského, nazvali Kalinindorf. O Stalinovi se říká, že Židům nějak zvlášť nepřeje, avšak není také o něm známo, že by jim nějak škodil. Nic není v SSSR pro člověka veřejně činného tak zahanbující, jako třebas pouhé podezření z antisemitismu. I to je ovšem příznačné pro celkovou situaci Židů v sovětském státě.

Velmi značný je vliv židovských příslušníků svobodných povolání, lékařů, advokátů, literátů, umělců a pod. Ve veřejné službě lékařské nalezneme jich rovněž takové množství, že na pohled neodpovídá to očekávání a vzbuzuje pozornost. Zejména nemocnice a kliniky hlavních měst jsou jimi důkladně obsazeny. V seznamech veřejných soudních obhájců nalezneme Židů rovněž velmi mnoho, stejně tak mezi funkcionáři státního notariátu i ve veřejných právních poradnách, jež jsou zřizovány téměř na každém místě, kde soustředí se větší frekvence lidí. Mezi sovětskými spisovateli je Židů velmi mnoho, stejně jako sovětský film je jimi neobyčejně zaplaven. To všechno ovšem je následek nikoliv nějaké speciální protekce, nýbrž prosté jejich zdatnosti, podnikavosti a skutečné dovednosti, která potírá všechnu ostatní konkurenci v těžkém sice boji, ale přec jen vítězně.

Je tedy celková váha Židů v sovětském životě poměrně velmi značná, i když tuto váhu působí fakticky jen něco málo více než polovice židovských příslušníků, totiž židovské úřednictvo a zaměstnanectvo státních i veřejných podniků, židovští příslušníci svobodných povolání a židovští nepmánkové i nepmanové. Váha tato je nejen důsledkem prvních let revolučních, kdy Židé se ze značné části k bolševické revoluci přiklonili, nýbrž i důsledkem ostrého existenčního boje v SSSR, v němž jako všude vítězí zdatnější, silnější a méně náročný. Židé v celku revolucí získali, ač je mezi nimi řada lidí, kteří jsou sovětským režimem tak pronásledováni, jako snad nikdo jiný a to právě pro svou spekulativní povahu a individualistické založení, kteréžto vlastnosti jsou v nesmiřitelném poměru s linií, kterou právě hlásá a provádí vládnoucí strana komunistická.

Široké vrstvy sovětské a často i neinformovaná cizina nevidí toto minus revoluce pro Židy a vidí pouze

to, že řada Židů hraje ve veřejném životě roli, kterou dříve nikdy nehrála, že má přístup ke vládě jako každý jiný občan, že tedy také vládne a rozhoduje a to i nad občany národnosti, jež dříve sama vládla a Židy ani k nejmenšímu rozhodování o veřejných věcech nepřipouštěla. Z toho pak vzniká u ciziny nesprávná představa o ovládnutí SSSR Židy a u sovětského nespokojeného obyvatelstva nezřízená nenávist proti Židům, tedy aktivní a passivní antisemitismus. Obé spočívá na nesprávných předpokladech. Židé v SSSR nevládnou výhradně, vládnou jen do té míry, která přísluší jejich početnosti společně s jejich kvalifikací k vládnutí a schopností ke spravování veřejných věcí. Vláda s nimi nejedná nějak v rukavičkách z jemné kůže daňčí a při tom s ostatními v rukavicích železných. Vláda chce se zbaviti přítěže, která vzniká tím, že řada Židů žije nepoměrně hůře, než proletáři jiných národností a proto nejchudší vrstvě jejich pomáhá poněkud víc, než snad mnohým jiným. Pomoc ta není však trvalá, nýbrž pouze do té doby, než ochuzený revolucí židovský lid si najde a založí novou existenci. Fakticky tato pomoc sovětské vlády není ani pomocí reálnou, nýbrž spíše pouhou organisací pomoci. Vláda však současně drakonicky kráčí proti těm z Židů, kdož podle jejího mínění jednají proti zájmům proletářského státu a nedbá při tom ani v nejmenším na národnostní jejich původ, ani na tak zvané revoluční zásluhy. Otázka židovská je v SSSR jen proto otázkou, že je nutno se nějak vyrovnati s minulostí. Neměli-li Židé před revolucí z lidských a občanských práv takřka ničeho a mají-li nyní z nich aspoň něco, neznamená to žádné bezpráví vůči druhým, nýbrž pouhou restituci toho, čeho se neprávem nedostávalo. Arogance a nezřízená troufalost Židů je dnes v SSSR stejně kárána, jako tentýž zjev u kteréhokoliv národa jiného. Residuum všelijakého rasového a národnostního antagonismu ovšem v SSSR zůstalo v míře dosti značné a vypuditi je mohou ze značné míry i Židé sami, spokojí-li se s těmi posicemi, které jim přísluší po právu. I u nich musí nastoupiti revoluční převýchova, i oni musí se vzdáti mnohých rysů své prý »přirozené« povahy, má-li nastoupiti po době velikých perturbací mírné spolužití s ostatním občanstvem.

DOBA A LIDÉ

Karel Vaněk:

Svět v zrcadle insertů.

Právě před rokem měl jsem příčinu, abych dal do novin insert: »K úklidu malého bytu za velmi dobrý plat přijmu čistotnou a řádnou ženu. Nabídky pod znač. »Smíchov« do adm. t. l.«

Insert byl uveřejněn současně ve »Večerním Českém Slově« a v odpolední »Národ. Politice«. Nabídka nepřišla žádná. Dal jsem jej v obou časopisech znovu dvakrát opakovati, a pak z obou administrací nesl jsem domů 57 dopisů.

Při prohlížení však ukázalo se, že jednapadesát těch obálek má sice značku »Smíchov«, ale že insertní číslo je jiné; a že nabídky v nich obsažené týkají se insertu, jímž nabízeno bylo inteligentu znalému kancelářských prací odpolední zaměstnání za 400 Kč měsíčně. Vrátil jsem 51 ofert inteligentů, kteří stáli o půldenní práci za čtyři stovky měsíčně, administraci, a zůstalo mi šest dopisů žen ochotných za 50 Kč týdně otříti za hodinu s nábytku prach a ustlati postel. Jiná práce v mém bytě krom umytí oken, které se denně nedělá, totiž nebyla. A přemýšlel jsem mnoho o tom zjevu: Že na insert otištěný jednou v jednom listě, přijde půl stovky nabídek lidí se školním vzděláním, a že na insert otištěný šestkrát, insert v němž je udáno »za velmi dobrý plat«, pokouší se o to dostati to zaměstnání, jen šest žen. Při nákladu obojích těch novin a při sociálním složení jejich čtenářů byl to úkaz jistě pozoruhodný. A protože ty dvě lžíce vody nabrané vedle sebe v jednom moři, vykazující ale množství soli tak rozdílné, podnítily mou zvídavost sociologickou, odhodlal jsem se k eksperimentu. Ne už z příčin praktických, ale jen proto abych zjistil, jak a nač čtenáři insertů reagují, zasondoval jsem si znovu v těch rubrikách na zadní straně novin. Dal jsem znovu insert.

Byl otištěn v obrázkovém, velmi rozšířeném týdenníku a měl tento tekst: »Starší, churavý pán, jedoucí do Italie autem, vzal by na cestu a na dvouměsíční pobyt na své útraty bystré, příjemné děvče s vrozenou inteligencí vtipné a chápavé, se sklonem k humoru. Intimní styk a sňatek absolutně vyloučen. Nabídky pod znač. »atd.«

V úterý večer je ten list ekspedován a ve čtvrtek měl jsem v administraci přes tři sta dopisů. Přišly nabídky z míst, kde nemohly jej čtenářky dostat do rukou dříve, než ve středu odpoledne, a psaly na ten insert v té minutě, rekomando a ekspress. Dvěma stovkami dopisů, z nichž většina byla vhozena do administrační schránky, reagovala samotná Praha; a po téhle průtrži mračen následoval silný liják přecházející časem ve vytrvalý déšť. Ještě za čtyři neděle po vyjití toho čísla, v němž byl insert otištěn, odevzdávala mi administrační víla různé obálky, na nichž byl vedle adresy nápis: »K značce mladší sestra„ říkajíc: »Ježíšmarjá, kterou ten pán by měl sebou vzít, co si ty ženský myslej? Pár takovýchhle insertů a může z toho žít pošta.« — Nebyla s tím odhadem od pravdy daleko; přišlo těch dopisů 614 (šestsetčtrnáct) a já každý večer do půlnoci je pročítal, špendlil k nim vypadlé nevyžádané sice, ale přec jen zasílané fotografie, a třídil to podle obsahu, společenského stupně a inteligence z nich zjistitelné na hromádky. Nebylo to nijak úmorné; naopak byla to práce velmi zajímavá.

Čtyři pětiny (přibližně) těch dopisů bylo opatřeno plnou adresou pisatelky, anebo udána v nich, někdy dost průhledná adresa krycí; jen asi 140 z nich žádalo buď zpětné zaslání fotografie nebo odpovědi pod nějakou značkou a poste restante. A jen u 18 dopisů popud k napsání vyšel z důvodů eksistenčních; to se nabízely k doprovodu diplomované ošetřovatelky nemocných. Z toho ostatního značně mnoho bylo diktováno touhou po luksusním cestování, po požitcích a dobrodružství.

Vedle dopisů z nichž dalo se nahmatat, že jejich autorky jsou příslušnicemi polosvěta vysloveně, ležely ovšem snahé, někdy i přísné listy učitelek mínících použít jen dobrodiní auta a podtrhávajících, že na dodržení té zmínky o stycích jim nejvíce záleží; ale většina nabídek, psaných dívkami ze všech vrstev společnosti, dávala znát, že, jde-li o velký vůz a Italii, autorka poletí do všeho po hlavě. Z dívek něčím a někde zaměstnaných téměř každá v různých obměnách slovních vyznala, že buďto s tím sekne hned anebo že »po dojití odpovědi požádá okamžitě chéfa za neplacenou delší dovolenou«. Každá, která psala, snažila se o to, aby list vtipem a humorem, který do něj dávaly, podporoval vyhlídku na ten výlet;

ale zoufalá snaha s níž to dělaly, činila ty dopisy dutými a falešně znějícími. Že by pak některá projevovala nadbytek těch vlastností, které se v insertě vyžadovaly, to tvrdit bych se neodvážil.

Erotická stránka vztahů, které by sousedstvím tím vznikly, byla v mnohých dopisech vystrkována do popředí. Patnáctiletá žačka z gymnasia, která zapřísahala, že nesmí se o tom dozvědít rodiče napsala, že »nevěří v to, aby mezi dvěma lidmi, když se ztratí svému okolí, k něčemu nedošlo, ale na sňatku bych netrvala«. Jiný dopis potvrzoval starou skutečnost, že kultivovanou řečí věci ošklivé dají se říci velmi hezky: »Jsem dvaadvacetiletá, teprv čtvrtý měsíc vdaná. Jsem hezká, to byste musil posoudit sám. Můj muž mě zbožňuje; ale náš byt je tak chudičký, že všecky obrázky — i ty, co zdobí ložnici — nemají rámeček, jaký by potřebovaly, aby jejich krása plně vynikla«. Naproti tomu žena vyššího státního úředníka podškrtla: »Věřím ve vaši čestnost. Nechci pochybovat o tom, vezmete-li mě sebou, že vrátíte mě manželi zrovna takovou, jakou jste mě od něj přijal«. — Její nabídka byla sociologicky také zajímavá tím, co k jejímu dopisu připsal její muž: »Vím, že je to proti morálce, ale pustím ženu s vámi. Ve vrstvě společnosti k níž patříme, je přímo povinností znáti slunnou Italii, a já ze svých prostředků bych své ženě, duševně všestranně rozvité, cesty tak nákladné dopřáti nemohl«. Dopisy vdaných žen list mužův doprovázel třikrát; dva mužové psali sami, nabízejíce k doprovodu své ženy, kterým prý by to oznámili až tehdy, když by k realisaci došlo. Dopisy matek nabízejících dcery, přišly čtyři, a v jednom z nich šlo o děvče tuberkulosní. Od děvčat, trpících touto chorobou, přišlo také dopisů několik; ale tyto tři matky dcerek zdravých byly toho názoru, že »vzdělání, jehož dcera, teď osmnáctiletá, nabyla ve škole, musí být doplněno znalostí světa, aby se mohla uplatniti pak ve společnosti.« Téměř všecky dopisy byly přeplněny ódami na tu zem, kam mělo se jeti a v žádném při slově »Italie« nescházel přívlastek »slunná«. (Tvá vina, Josefe Horo?) Mělo to stejnou magnetičnost, jako ten automobil; aspoň jedna švadlenka napsala: »jak to musí být rozkošné v šíleném letu pod palmami a kvetoucími pomeranči houpati se na kyprých polštářích«, a jedna služka upřímně prozradila: »Nejela jsem dosud nikdy v automobilu. Jezdím někdy autobusem, ale to může každý«.

Do počtu dopisů roztříděných podle zaměstnání autorek, přispěly nejvíce komptoiristky; a jejich nabídky, často velmi špatně stylisované, plné pravopisných chyb a špatných přechodníků, zastiňovány byly několika listy drahých a velkých dopisních papírů. To psaly dámy na takové věci již zařízené: »O tom, jakou dovedu být diskretní přítelkyní může podat informace pan N. N., jehož ze společnosti zajisté znáte. Detaily vypisovati nebudu; nejlépe by bylo, kdybychom se setkali. Vždyť víte, že vše mezi ženou a mužem závisí od dojmu osobního.« Nabídka dostaveníčka anebo návštěvy v bytě opakovala se ostatně zhusta.

Nikdy jsem neviděl pohromadě tolik lačnosti a hladu po společenském pozlátku, po pár dnech ze života vrchních deseti tisíc, po příležitosti k chlubení, jako v tom vědru vody, nabrané insertem namátkou z řeky, tekoucí pod našimi okny. Ze všech těch nabídek, sesmolených někdy tak, aby uchvacovaly a někdy tak, aby budily zájem a soucit, vzbuzovala respekt jenom jediná. Dopis jednadvacetileté učitelky, která psala, že by byla společnicí a že by se snažila zpříjemnit cestu za to svezení, objednávajíc si ale a platíc si všecko sama. A to jen tehdy, když by viděla na vlastní oči, že ten inserující mecenáš je opravdu churavý dědek, a až by jej také znali její rodiče. Ostatní oferentky tu podezřívavost neprojevily a a dokázaly, že tam, kde jde o přepych, jsou ženy slepé. Šest set téměř mladých žen, nedávno vyšlých ze školy, nemělo tu soudnost, že ten, kdo by hledal společnici na půl roku bestarostného života, nemusil by to dělat insertem. Patrně sosny pro jedle nevidí, že jsou v lese; a je rozhodně v něm lehčeji najít autodámu, než posluhovačku.

LITERATURA A UMĚNÍ

Jarmila Kröschlová:

Tanec a kritika.

Režisér Hilar napsal v minulém čísle »Přítomnosti« článek »Herec a kritika«. Mluví v něm o tvůrčí sugesci a nervové moci, již má kritik na tvořícího herce. Článek naplnil mne novou nadějí. Stěžuje-li si do dnešní kritiky režisér i herec, pak nejsme s naší bolestí tak osamoceny — i jiní dovolávají se nápravy — a proto snad spojenými silami přesvědčíme pány kritiky o jejich moci a tím i zodpovědnosti. — Tanečnice právě jako herec tvoří ve stavu vzrušení, vedena silou nadvědomí, t. j. inspirací. Vědomá práce tanečnice je průprava k tvorbě. Denně cvičí techniku. Vyspělost techniky usnadňuje zvládnutí instrumentu, zde těla, avšak k tanci ještě neopravňuje a nevede k vlastní tvorbě. Tanečnice připravující se k taneční tvorbě zahloubává se do hudby, kterou tančí. Vssává ji zcela do sebe, hledí ji obsáhnout formálně, dynamicky a melodicky. Čím je v hudební formě melodie, tím je v taneční formě prostorová linie. Tanečnice hledá přiléhavý pohyb, odstupňuje jeho sílu a napětí, dává mu výraz. Nové taneční motivy razí si cestu k formálnímu zpracování. Pohyb se obohacuje ode dne ke dni, výraz stává se intensivnější, tělo poddajnější. Víc a více splývá s hudbou, neb tančí-li bez hudby, poslušně a oddaně sleduje vlastní fantasii. Na jevišti před zraky všech dosahuje tvůrčí napětí vrcholu. Křivka za křivkou odpoutává se tanec od těla tanečnice a zůstává v prostoru co nehmatatelná křehká stavba pohybů pro oči, které dovedou vidět. — Potom přijde velké prázdno a horečka očekávání. Tentokrát bude snad vysloveno slovo, které ji osvítí. Tanečnice hledá ujasnění samy sebe pomocí kritiky. Právě jako herec potřebuje, aby byla kritikem spatřena. Kritik musí věřit v zázrak, který jedině ona dovede uskutečnit a vybičuje tím její tvůrčí schopnosti až za hranice vlastních snů a přání. —

Nemáme vlastně ještě tanečního umění — my, kteří odhodivše tradici baletní, chceme stavěti na nových základech. Máme mnoho tanečnic a tanečníků, z nichž každý se pokouší o dosažení cíle, ale jsou to vesměs pokusy a začátky. Každý z nás má svůj sen o dokonalosti tanečního umění, není zde však dosud jednotný, všemi přijatelný názor o tom, jaké může a má být. Proč to? Proč nám chybí jednotná orientace, bez které se žádné umění nemůže vyvíjet a není ani života schopné? Myslím, že z velké části je to chyba kritiky. Ve své objektivní schopnosti srovnávací a analysační má nejen moc, nýbrž i povinnost sjednotit a ustálit pojmy a kriteria. Je-

jím úkolem by bylo: objasnit si to, co je tanci vlastní, co jiné umění tak dokonale vyjádřit nedovede — a podle této míry měřit taneční výkony. Je to hudba těla? Jeho oduševnění a odhmotnění? My tanečnice to nedovedeme vyslovit, vycítíme to jen z tanečních soch starých kultur. Řecko, Egypt, Indie, Čína, Japonsko — všude jdeme po stopách tance — tehda byl tanec složkou kultury — a dnes? —

Divadelnímu kritikovi je naprosto jasné co žádá od herce. Žádá, aby zhmotnil duševní charakteristiku dané role. Ideální herec musí sestoupit až do temných hlubin osobnosti, již představuje, musí zvládnout i tyto hlubiny, aby si každý projev nalezl formu gesta, sílu výrazu, modulaci hlasu, rytmus slova. Gesto, výraz, slovo, vše musí vycházet až od kořene duše. Herec musí zvládnout hlasový a výrazový instrument, aby si razilo zcela niterné tvůrčí dílo lehčeji cestu. Od kritika čekáme, že rozezná »pouze hrané« od prožitého a rutinu od pravé tvorby. Čekáme, že pozná chyby, jež nadaného herce sráží z pravé cesty, že mu tím pomůže, přinutí k práci, vyšvihne jej nad sebe samu.

Hudební kritik zná svůj úkol ještě přesněji. Musel studovat harmonii a kontrapunkt právě tak jako hudebník. Poznal dokonale všechny klasické hudební formy a jak dalece se hudba různých dob odchylovala od přísných pravidel. Ví až kam sahá solidní technika a kde přechází ve virtuositu, t. j. v nadřazení techniky nad tvorbu samu. Zná všechny odstíny melodické a dynamické linie v hudební tvorbě — a takto připraven přistupuje k svému úkolu. —

Nemůžeme ještě žádat takové prohloubení taneční kritiky, protože tanec sám dosud neposkytuje kritikovi dosti látky k přemýšlení. Ale lhostejnost kritiky k tanci není oprávněná. Kdyby se trochu více přemýšlelo o smyslu tance za prvé a o jeho pravidlech za druhé; tu by se vztah mezi kritikem a tanečníkem rozhodně prohloubil a zintensivněl.

Během práce vykristalisovala se určitá taneční pravidla, jichž znalost by rozhodně usnadnila posudek o formální stránce tance. Chci zde některá naznačit. Vyžadujeme samozřejmě od tanečníků a tanečnic techniku taneční, t. j. zvládnutí tanečního instrumentu, těla. První bod k posuzování tanečního výkonu by byl: je zde technika opravdu pouze prostředkem k tvorbě nebo hlavním a nejdůležitějším činitelem? Myslím, že chceme-li aby tanec byl uměním, musíme podřadit techniku a nadřadit taneční formu a posuzovat, dovede-li technika přispět k formálnímu odstínění tance a k odstínění tanečního výrazu. Bohatě odstupňovaný taneční výraz je jedním z požadavků. K takovému odstupňování patří čisté nasazování pohybu, jeho vibrace a vyznění. Sem patří i dynamika: dynamická linie tanec poutá, dává mu intensitu a spád. Dynamika a rytmus jdou nerozlučně spolu. — Dále prostor. Nemluvíme jen o prostoru, v němž tanečník tančí, a který musí včlenit v celkovou formu tance, ale mluvíme též o prostoru v těle samém. Plynoucí pohyb míjí výšky a hloubky, každý úd sleduje svůj cíl, často protichůdný, tím vzniká boj, napětí, protipohyb — mysleme jen na tančícího Šivu z indické plastiky. — A forma: forma jednotlivého pohybu a celková. Na příklad není lhostejné postavení paty při tom, když sledujeme linii pohybu hlavy neb paží, a podobně. Vše je důležité ve formě jednotlivých pohybů, má-li zde býti harmonie měnících se tvarů. V celkové formě tance přejímáme více méně formy hudební — též tančíme-li bez hudby. Pro hudební motiv máme taneční motiv a jeho variace, rozvíjíme jej, opakujeme, zakončujeme fráze. Fráze varírujeme, rozvíjíme, přivádíme k závěru. Na základě hudební formy učíme se stavět formu taneční. — Konečně mluvíme o potřebě různého duševně-fysického napětí, z kterého se tanec tvoří a jež se mění dle různosti tanečních námětů. — —

Jak jsem naznačila, objasňujeme si cestu k tanečnímu umění, vyplétáme se z labyrintu subjektivních citů a žádáme si kritiku, která by naše úsilí brala vážně, zahloubala se do problémů tvořivého tance a pomohla nám rozluštit hádanku.

Bude hrát Chaplin Napoleona a Krista?

Chaplin právě dokončil film »Světla města«, v němž hraje opět úlohu tuláka, majícího řadu nepříjemností a nedorozumění se strážníky. Je to opět čistě Chaplinovský kus a až poběží na plátnech celého světa, vyvolá bouře radosti a smíchu. Nyní chystá uskutečnění svého dávného snu, k sehrání dvou velikých rolí, jejichž charakter je úplně odlišný od úloh, které Chaplin až doposud vytvořil.

»Jsou dva velké charaktery, jež bych chtěl zahrát,« pravil Chaplin u příležitosti nedávného interviewu, »a to Kristus a Napoleon.« Samozřejmě, že toto prohlášení způsobilo ohromné překvapení. Chaplin, největší současný komik, muž, který si dobyl světové popularity a získal milionové jmění uměním vyvolávati smích, by chtěl nyní portretovati Spasitele lidstva a velkého dobyvatele světa, malého Korsičana Napoleona. Nikdo si to nedovedl prostě představiti. Vždyť v těchto rolích není komických scén. Vždyť v nich nejsou možné clownské extempore! Ale Chaplin pokračoval ve vysvětlování:

»Míním to zcela vážně. Chtěl bych hráti obě tyto role. A jsem přesvědčen, že by moje zidealisování těchto úloh dalo lidstvu novou koncepci těchto dvou velkých mužů. Vezměme na příklad úlohu Napoleona: Nikdy bych ho nepředstavoval jako velkého, mocného generála, ale zavalitého, uzavřeného, mlčelivého, místy až nevrlého člověka, který je stále na štíru a v nesnázích s členy své rodiny. Pro boha! Je přece tolik humoru ve všech věcech na světě!

Jeho snaha oženiti své bratry, vdáti své sestry, synovce, neteře a podobně, býti zadobře se svoji matkou i ženou, sváděti s nimi občas rodinné šarvátky a podobně dává přece tolik příležitostí, tolik motivů k zajímavé hře. Nechtěl bych ho sesměšniti, udělati z jeho života komedii, ale chtěl bych případně vystihnouti nesnáze, které musil zdolávati, aby udržel mír se svoji rodinou a příbuzenstvem.

Zachytil bych jej na cestě do Italie, aby se zde dal korunovati na krále; ukázal bych, jak kráčel na trůn s Josefinou po boku. Víte, že Napoleon byl více méně pompésní. Proto bych jistě nezapomněl na případný pathos v řadě okamžiků, stejně jako na dramatičnost situací. Vezměte na příklad jeho rozchod s Josefinou. Nejprve by si dal Josefinu zavolat, aby jí řekl, že se s ní musí rozejít; s Josefinou, která při něm stála vždy tak věrně, která v něj tolik věřila a která mu tolik pomáhala. Pak bych zachytil scénu, která by vystihla duševní boj Josefiny v poslední noci jejího pobytu v císařském paláci; Josefinu, počítající úzkostlivě nejprve hodiny, pak již jen minuty povolené jí k prodlení v místě jejího štěstí a posléze loučící se posledním, nekonečně bolestným pohledem se všemi milými věcmi v komnatách, které přestaly býti jejím domovem.

A až by nadešla minuta jejího odchodu, viděli byste ji přehodit odevzdaně plášť, odcházet zvolna dlouhou chodbou, vyjít

do noci a vstoupit do čekajícího vozu, který by ji tryskem odvážel pryč.

V jiné scéně bych zachytil dav, poslouchající výstřely, oznamující narození Napoleonova syna a úzkostlivě počítající zda jich je dvacet — což znamená zrození dcery — anebo dvacetjeden — zrození syna.

Po dramatické stránce by bylo nesčetně příležitostí k mohutným scénám. Vezměte na příklad Napoleonův návrat z ostrova Elby, shánění armády a pochod na Paříž. Viděli byste staré granátníky, družící se mu po bok a nesoucí s nevyslovitelným nadšením jeho prapory. Na jiném místě bych zas ukázal starého jednorukého vojáka vysloužilce, s dřevěnou nohou, a slepého na jedno oko. Stál by na výšině a vida v dáli přicházeti Napoleonovy voje, volal by varovným hlasem: Napoleon přichází! Napoleon je zpátky! Táhne na Paříž! Zarazte ho! Zabte ho dřív, než požene vaše syny na smrt! A takových scén by se dalo zachytiti velké množství. V Napoleonově životě bylo jistě nekonečně mnoho dramatických situací a není proto důvodu, proč by nemohly býti ve filmu, zachycujícím tento život. Přemýšlel jsem o jednotlivostech již nesčíslněkrát a udělal jsem si velké množství poznámek. Myslím, že mi budou velmi užitečné, až se dám do natáčení Napoleona. Kdy k tomu dojde doposud nevím.« —

»A jak hodláte portretovati Krista?« byla další otázka. Chaplin chvíli rozvažoval, než odpověděl. Vypadalo to, jakoby s krajní pozorností hledal slova, jež by nejlépe vyjádřila a zobrazila jeho myšlenky. (Je známo, že přečetl celou bibli s velikou pozorností, svazek za svazkem.) Pak konečně pravil:

»Myslím, že svět má zcela špatnou koncepci nejsilnějšího, nejdynamičtějšího, nejmohutnějšího, který kdy žil na tomto světě. Kristus byl osobou čistě lidskou. Byl zosobněná síla. A zatím již od nejstarších dob, na nejstarších malbách a kresbách od prvních dob křesťanských až po naše časy je znázorňován, jako vyhublý muž s dlouhým vlasem a vousem, nosící dlouhou tuniku, mluvící měkkým hlasem a hledící tak strašně smutně, trpitelsky. Podle těchto obrazů si jej představujeme ještě zasmušilejšího a ztrápenějšího, než Shakespearova Hamleta. Já však nevěřím, že tak vypadal Kristus. Představuji si Krista jako vyspělého, mohutného, silného muže, který jedl dobrá jídla, pil dobré víno a těšil se rád se svými přáteli, jichž bylo jistě dostatek. Byl osobností, nemající v historii rovné.

Proč si jej představovati jako smutného, ztrápeného člověka chatrné postavy, chodícího mezi lidmi a vzbuzujícího spíše strach než přitažlivost.

Tak bych nikdy Krista nelíčil, tak bych si ho nikdy nepředstavoval. V mé představě byl mužem velké síly fysické i duševní, k němuž byl každý instinktivně přitahován, k němuž se každý obracel v případě potřeby s velikou důvěrou a v přesvědčení, že jeho prosba bude vyslyšena.

Představuji si jej jako člověka, jehož pouhé objevení dovedlo zjasniti každou líc. Jako člověka, který žil příjemným životem a dovedl jej učiniti i jiným stejně příjemný, člověka, zvyklého ovládati každého a vše v každé situaci. Nemyslím tím snad nic nepravého, ani urážlivého. Rozumějte mi! Chci jen říci, že si představuji Krista jako člověka, který žil plně svůj život, který nalézal zalíbení v spolužití se svými přáteli a který i jim dovedl jejich život připraviti stejně dokonalý.

Nevěřím, že by Pilát byl mohl odsoudit Krista na smrt, kdyby jej byl znal a kdyby bylo záleželo jen na jeho vůli. Pilát vyslechl obžalobu, vznesenou na Krista, a otázal se »Co mám učiniti s tímto mužem?« A tu nějaký blázen z davu vykřikl »Ukřižuj ho!« Někdo tento pokřik opakoval, a brzy se přidal automaticky celý zástup. Jan tak se mohl stát Kristus mučedníkem.

Kdybych přikročil k zfilmování Kristova života, zobrazil bych Spasitele Lidstva jako velmi silného, mohutného muže, získávajícího si rázem sympatie lidí právě svojí silou a mohutností. Představoval bych si, že jeho příchod kamkoliv musil instinktivně vyvolati u všech lidí, mužů, žen i dětí projevy ohromného a srdečného nadšení. Lidé přitahováni silou jeho osobnosti se k němu hrnuli, chtějíce mu býti co nejblíže. Jeho silný osobní magnetismus je přitahoval. Tento Kristus by neměl žádný stařecký dlouhý vous ani zlomený, trpitelský hlas. V jeho osobnosti by nebylo ani nejmenší stopy po něčem, co by mohlo vyvolávati strach v srdcích jeho přátel a průvodců. Naopak, musí dělat dojem nanejvýš laskavý, milováníhodný, mocný a vzbuzující nejvyšší důvěru.

Nevím, zda se někdy odvážím uvésti tuto historii na plátno. Myslím, že by vzbudila úplnou bouři kritik. Vždyť náboženství učí, že Kristus byl člověk láskyhodný a ryzího charakteru. Viděl jsem jeden z mnoha jeho obvyklých portretů. Nechci viděti již další. Vypadal tak, jak Kristus jistě nevypadal.« — *H.* —

VĚDA A PRÁCE

Gel:

O daktyloskopii.

II.

Bylo řečeno, že základem daktyloskopie jsou dvě věty, z nichž první obsahuje thesi, že »ornament papilárních linek na posledním článku lidského prstu je u každého člověka jiný«. Bylo řečeno, že velký policista (ve skutečnosti má mnoho titulů, jako » tajný rada«, doktor atd.) Robert Heindl nastoupil a provedl důkaz, že daktyloskopie, jako praktická a užitá nauka, je stará asi patnáct set let.

K formulaci této these a k jejímu odůvodnění, jež dalo vzniknout nejobsáhlejšímu a nejskvělejšímu dílu kriminologie, dal popud výrok říšsko-německého ministra, pronesený roku 1911. Tehdy usvědčil dr. Heindl, tenkrát výkonný policejní úředník, na základě daktyloskopie ženu z dvojnásobné loupežné vraždy provedené v Drážďanech ukrutně na dvou stařenách. Ministr odmítl navrhnout císaři potvrzení rozsudku a odůvodnil své zdráhání poznámkou, že »eine so junge Wissenschaft« nemůže sloužit za podklad rozsudku.

Uplynulo patnáct let a kniha »System und Praxis der Daktyloskopie« se dočkala nejen tří rozmnožených a zvětšených vydání, ale byla přeložena na náklad a poukaz dvou evropských států a stala se, jsouc mimo jiné i trestí 949 citovaných policejně-vědeckých pramenů všech jazyků evropských, základním dílem o této »mladé vědě«, jíž bylo rázem započítáno nějakých patnáct set služebních let.

*

Z dob před počátkem našeho letopočtu uvádí Heindl právnickou formuli, rozluštěnou z nápisů babylonských a asyrských. Tam končí se záznamy o právnických smlouvách heslem: supur . . . . . kima kunukkishu, což se překládá: »Otisk nehtu..... na místo pečeti«. Nad tímto textem nalezá se na destičkách vyrytý oblouček, vypadající jako malý srp nebo malý měsíček v první čtvrti. Je třeba si uvědomit, že se do hliněných destiček ryl text ve stadiu, kdy destičky nebyly ještě pálené, čili: kdy se na ně dalo psát. Oblouček pochází nesporně od vrytého nehtu a dlouho se nevědělo, proč by právě nehet měl býti náhražkou za pečeť. Nehet — útvar tak

říkajíc k nerozeznání a prostý individuality náhradou za zosobněnou individuálnost pečeti?

Heindl našel v díle »Babylonien Expedition« XIV., strana 25 od Claye potvrzení své teorie: Clay překládá jako jediný slovo »supur« slovem: thumbmark, t. j.: otisk palce. Heindl soudí: zub času ohlodal destičky s nápisy, takže dobu století přečkala stopa jen nejsilnější, totiž stopa nehtu. Ve skutečnosti však šlo při ověřování listiny o druhou část přitisknutého prstu, totiž o papilární linky na konečku prstu a nehet byl vryt do destičky jednak proto, že přečníval a pak proto, aby prst, jenž musel do hlíny být přidržen delší dobu, neklouzal a nerozmazával ornament papilárních čar. Jako další doklad pro důležitost toho »supuru« uvádí Heindl texty, kde se lze dočíst, že poplatky za ověřování »supuru« byly dosti značné. Čte se velmi často: . . . zaplacen byl jeden sekel stříbra za jeho »supur«. Z toho soudí Heindl, odvolávaje se na odvěkou praktičnost obchodníků a právníků, kteří neplatí za zbytečnosti, že »supur« otisk prstu, byl individualisačním znakem velké průkazní ceny.

Heindl připouští, že tento průkaz není absolutní a neklade také velkou váhu na to, že v klasické staroegyptštině slovo »pečeť« (db-c-wt, samohlásky jsou, jak známo, neznámé) obsahuje kmen: db, což znamená prst. Pro zajímavost však přece jen uvádí, že sanskrt má slovo »anguli mudra«, což znamená doslova: pečeť prstu.

Heindl tím vším chce jen ukázat, že je odvěká souvislost mezi prstem člověka a jeho pečetí. Tedy souvislost dvou pojmů individualisace.

*

Jednomu dokladu však připisuje velikou historickou cenu. Je to babylonský protokol o civilním soudním líčení, chovaný nyní v Britském museu. Datum na destičce není bohužel zachováno, podle místa nálezu lze je však bezpečně položit d a l e k o do doby předkřesťanské. Nápis obsahuje výpověď žalovaného muže jménem Nabu-ušibši a zní v překladu P. S. P. Handcocka takto:

> »Nabu-etir, můj bratr, poslal z venkova (vzkaz): Pět a půl min stříbra Nergal-iddinovi, věřiteli Bel-lumura dej. Pak Bel-lumura a jeho syna uchop a tabuli (t. j. zápis) o vzetí jeho domu jeho rukou zpečeť. Pět a půl min stříbra jsem z vlastních (peněz) Nergal-iddinovi dal. Bel-lumura, jeho syna a jeho manželku, abych je odvedl, jsem uchopil v domě Daddiově.«

Zde jde zřejmě o cesi pohledávky. Nabu-etir chtěl střednictvím svého bratra Nabu-ušibši převést na sebe nárok, jejž měl Nergal-iddin vůči Bel-lumurovi. Proto dal za něho zaplatit dluh, ale chtěl sám dostat do svého majetku Bel-lumirův dům. K potvrzení této transakce bylo třeba »podpisu« Bel-lumirova. Jaký podpis uznávalo babylonské právo? Soudě podle tohoto textu byl uznáván otisk ruky. K ruce patří ovšem prsty. Uznávali-li babylonští soudci pravost otisku ruky a prstů museli si být vědomi toho, že otisky každé ruky se od sebe liší.

*

P r a m e n y h i s t o r i c k é pro ancienitu daktyloskopie mezi vědami začínají se podle Heindlova zkoumání rokem 650 po Kristu. To je doba pro nás střední Evropany hodně, hodně mlhavá. Ale v té době napsal moudrý Číňan Kia Kung-yen pojednání o dřevěných tabulkách, na kterých se p ř e d v y n a l e z e n í m p a p í r u psalo. Ctihodný Kia Kung-yen líčí stará opatření jichž se užívalo proti podvrhování smluv. Smlouva se napsala na destičku, destička se opatřila křížem krážem vruby a zářezy a pak se nějak klikatě rozlomila nebo rozřezala. Každá smluvní strana dostala polovičku té destičky a když byla nějaká tahanice o znění smlouvy, musely obě strany narukovat k soudu, každá se svojí polovinou destičky. Načež se půlky daly dohromady a musely k sobě »pásnout«. A moudrý Kia Kung-yen jistě nevěděl, že poslední odstavec tohoto říkání mu dopomůže k evropské nesmrtelnosti. V tom odstavci totiž dodává populárně: »Vruby a zářezy v destičkách měly za dávných dob tentýž účel, jako dnes (roku 650.) je účelem nařízení, že se na smlouvy připojují otisky prstů obou smluvních stran«. (Papír byl vynalezen už ve 2. století po Kr!)

Tento historický doklad o identifikačním průkazu otisků prstů je asi nejstarší. — Pak jich, postupem dějin, přibývá.

Jak takové doklady vypadají? Prosím, zde je případ: ve zříceninách čínského chrámu Hu-Kuo se našly svitky zápisů. Mezi nimi zajímavý doklad obchodní. Datován je »Třetího roku Chien-chung«, což je, jak je známo z jiných pramenů, rok 782 po Kristu.

Text zápisu zní v překladu pořízeném drem Heindlem a M. A. Steinem takto:

»Ve třetím roce Chien-chung, dne 12. měsíce sedmého obrátil se vojín Ma Ling-chih, jenž potřeboval rychle peníze, a neměl možnosti si je opatřit, na Ch'ien-yinga, mnicha chrámu Hu-Kuo a vypůjčil si od něho 1.000 kusů peněz. Tato částka nomem vydá na úrocích každého měsíce 100 kusů peněz. Kdyby Ch'ien-ying sám potřeboval rychle peníze, může (kdykoliv) od Ma Ling-chiha vyžádat peníze i s úroky zpět. Nebude-li pak Ma Ling-Chih moct peníze vrátit, smí Ch'ien-ying vzít místo peněz jeho všechen nábytek a jeho ostatní movitý majetek. Avšak jen tolik, kolik odpovídá půjčené částce včetně úroků. Aby bylo zabráněno omylům a podvodům byla učiněna tato (písemná) smlouva. Oba účastníci to uznali za správné a spravedlivé a připojili jako podpis otisky svých prstů:

Majitel peněz: (otisk prstu)

Dlužník Ma Ling-chih, stár 20 let: (otisk prstu)

Osoba, kterou si přivedl: jeho matka Tang, stará 50 let: (otisk prstu)

Osoba, kterou si přivedl: jeho sestra Ma, stará 12 let: (otisk prstu)

*

Hle, daktyloskopie je jako Herkules, jenž, jsa ještě v kolébce, zaškrtil hady. Po dvanácti stech letech je ještě možno honit pana Ch'ien-yinga pro lichvu, kterou si sám dokazuje: půjčoval na stodvacet procent.

A nejen vojínu Ma Ling-chih-ovi. Našel se další svitek, kde si vypůjčuje od mnicha při chrámu Hu-Kuo jménem Ch'ien yih »úředník Ho Hsin-yieh«, stár 37 let, sedmnáct měr obilí (jaké míry to byly, nebylo lze už přečíst). A zas je na konec formule: aby bylo zabráněno omylům a podvodům . . . . . připojili oba účastníci otisky svých prstů.

Vlastník obilí: (otisk prstu)

Dlužník, úředník Ho Hsin-yieh, stár 37 let: (otisk prstu).

S ním jeho žena Ma, stará 35 let: (otisk prstu).

Osoba, kterou si přivedli: jejich dcera Ho, stará 15 let: (otisk prstu).

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Dr. ing. A. Červín:

Nynější učňové — budoucí tovaryši a mistři.

II.

4. Na předběžném vzdělání závisí dost i věci, o které se učňové zajímají, jakmile se cítí po práci a zvláště v neděli svobodnými. (Kapitola jak učňové tráví neděli, by stála za samostatné zpracování.) Dříve než si všimneme toho, co je baví, mimo jejich řemeslo, ptejme se, baví-li je jejich povolání. Zaopatřil jsem si dosti hojný materiál v tomto směru a to nejen z Kutné Hory (II. ročníku a 1 pararelky I. ročníku), nýbrž i z 1 pararelky I. ročníku pokračovací elektrotechnické školy v Praze. (Data jsou z tohoto školního roku 1929—30). Na základě dat, jež jsem si opatřil, mohu mluviti o vítězné životní zkoušce těchto mladých hochů. Já aspoň mám ten dojem, že to není pro 14leté hochy lehká zkouška rozhodnouti se pro určité povolání. Člověk by si myslil na základě zkušeností s povoláními pracujícími intelektuelně a zvláště na základě toho, že tak mnohý středoškolák přes to, že má rozhodování o své budoucnosti odsunuto průměrně na 19. rok svého stáří, volil špatně své intelektuelní povolání (často již na vysoké škole selže a nebývá ani pak ve svém povolání spokojen), že mladí učňové budou se cítiti nespokojenými ve svém řemesle. Opakuji: není to pro ně lehká změna přejíti z doby rajských prázdnin a spousty volného času po škole do 8 hodinové denní pracovní doby a být zavřen v dílnách. A hle, oni jsou spokojeni. My, šedí theoretikové, se obáváme, že to vše je pro ně těžký přechod a zatím si život zde zase zařídí vše sám. Snad právě poměrně mladý věk, v jakém vstupují do řemesla, činí je přizpůsobivějšími a proto oni také ty změny, spojené se vstupem do řemesla, nenesou tak těžce, jak bychom se obávali. Ovšem dovíte se od nich, že se v leccčems zklamali, ale přes to resultát je: jsem spokojen.

Zajímati nás tedy budou především data o spokojenosti s jejich řemeslem u učňů I. ročníku. V Praze v uvedené pararelce I. ročníku elektrotechnické pokračovací školy, z 24 hochů cítí se spokojenými v řemesle 23 a jen 1 se cítí spokojen pouze částečně. Chcete-li věděti něco bližšího o tom, zda se zklamali či nezklamali ve svých představách, s jakými do řemesla vstupovali, je výsledek již více skeptický: z 24 hochů jen 9 se nezklamalo ve svých představách, 13 odpovídá, že jejich naděje se splnily jen částečně. 1 se vůbec zklamal ve svých nadějích a 1 ještě neví, smí-li mluviti o zklamání či splnění nadějí. Srovnejme s tím 1 pararelku I. ročníku v Kutné Hoře stojící nejméně na stejné výši školského předvzdělání jako pražská pararelka (skoro každý učeň v obou třídách má celou občanskou školu).

Z 31 hochů cítí se jich 30 úplně spokojenými ve svém řemesle, jeden je nerozhodný. Naděje, s jakými vstupovali hoši do řemesla, splnily se úplně ve 14 případech, 14 učňů prohlásilo, že se jejich naděje splnily jen částečně a 2 prohlásili, že se jejich naděje nesplnily.

Srovnáme-li projevy o splnění nadějí učňů pražských s učni venkovskými, mohlo by se nám zdáti, že mezi pražskými je trochu více nespokojenosti: z 24 hochů jen 9 prohlásilo, že jejich naděje se splnily. Ale myslím, že proto nejsou pražští učňové v nějakém smyslu horší než venkovští, pražtí mají totiž v jistém smyslu horší situaci než venkovští. U nich lze mluviti podle mého mínění o těžším splnění jejich nadějí proto, že jsou vlastně více zaměstnáni než venkovští, kteří mají svých 8 týdenních školních hodin na pokračovací škole 1 všední den v týdnu a v neděli mají volno, kdežto pražští mají školu v sobotu odpoledne a v neděli dopoledne. Myslím, že tato okolnost má nepříznivý vliv na naděje, s jakými hoši vstupovali do učení: zdá se mi, že jsou příliš zapřaženi. Teď si k tomu představte, že i do pražské školy dojíždí mnoho hochů z pražského okolí a to dost zdaleka: z Kladna, Lysé, z Českého Brodu. Neděle, den odpočinku, pak vypadá pro takové učně velmi nevlídně: jeden z nich na př. se dostane domů až ve ½6 večer. Podotýkám, že i ve venkovských městech, pokud pokračovací školy nejsou v nich spojeny se školami průmyslovými (v tomto případě se i na pokračovací škole učí ve všední dny) učí se na pokračovacích školách v neděli. Myslím, že tato okolnost i na takových školách působí nepříznivě na naděje, s jakými hoši vstupovali do učení.

Zeptejme se hochů z II. ročníku na jejich spokojenost s řemeslem a na to, zda se jejich naděje splnily. Vezměme si z II. ročníku 2 pararelky, které navštěvují učňové kovoobrábějících řemesel. Z 39 hochů je jich s řemeslem spokojeno 33, nespokojen 1, částečně spokojeni 4, 1 je nerozhodný. Naděje se splnily zcela u 19 hochů, nesplnily u 9, jen částečně se splnily u 9, 2 jsou nerozhodní.

Soudím, že právem nazývám spokojenost učňů s jejich řemeslem hrdinskou zkouškou životní. Přece jen dost značná část jich prožívá jistá zklamání. Jestliže přes to jsou konečně s řemeslem spokojeni, musíme to kvitovati s uznáním. Je zřejmo, že i u mladých hochů je dosti rozvahy, která jim pomáhá přenášeti se přes přechodná zklamání.

Zajímavo je ptáti se na spokojenost u zednických učňů. Ze 30 zednických učňů II. ročníku, je jich všech 30 spokojeno se zednickým povoláním, naděje, s jakými do něho vstupovali, splnily se úplně u 24 učňů, nesplnily u 3 a částečně se splnily také u 3. Fakt, že jejich naděje se v tak značné míře splnily, nutno vysvětliti tím, že zedničtí učňové dostávají již mzdu, což u ostatních řemesel nebývá pravidlem, a pak že mají v době, kdy se nestaví, mnoho volného času, který ovšem hledí také využitkovati pomáháním doma ve vesnicích při domácí práci a vůbec příležitostným výdělkem (na př. prací v cukrovarech v době kampaně).

Konečně ptejme se i těch, kteří mají učňovská léta za sebou, jak jsou spokojeni s řemeslem a jak se splnily jejich naděje. Opatřil jsem si po této stránce data z I. ročníku mistrovské školy strojnické v Kutné Hoře. Hle, jak zněly jejich odpovědi. Z 37 hochů je spokojeno se svým povoláním 34, 2 jsou spokojeni jen částečně a jednomu se jeho povolání nelíbí. Velmi poučné jsou jejich odpovědi o splněných či nesplněných nadějích. 19 prohlašuje, že se jejich naděje splnily, 13 prohlašuje, že se splnily jen částečně, 5 odpovídá, že se jim naděje vůbec nesplnily. Tyto odpovědi mladých mužů 18—23 letých jsou po psychologické stránce jistě poučné. Fakt, že se značné části jejich naděje nesplnily není v podstatě něčím zvlášt-

ním, je tomu tak jistě v každém lidském podnikání a v každém povolání, ale lichotivý je závěr, který může z toho vyvoditi i o učních i o těchto budoucích mistrech: dovedou a patrně i chtějí se přenésti přes přechodná zklamání a cítí se spokojenými ve svém povolání. Dost poučné pro příslušníky intelektuelních povolání.

5. Nyní mohli bychom zkoumati, jaké záliby mají učňové ve volném čase. Pražští elektrotechničtí učňové v uvedené již pararelce I. ročníku nám dají tyto odpovědi. Z 24 hochů 1 je ctitelem jen četby, 9 jen sportu, 14 je pro četbu i pro sport. Z četby se zajímá 10 hlavně o četbu dobrodružnou a cestopisnou, u ostatních jsou sympatie rozděleny na jednotlivé knihy, jež se jim zvlášť líbily. Celkem ty knihy patří také mezi dobrodružnou a cestopisnou četbu, ale najdeme mezi nimi i »Psohlavce«, »Babičku«, »F. L. Věka«, jeden bude jistě již dosti politicky vyspělý: líbila se mu zvlášť kniha »Terezínští katané«.

Pararelka I. ročníku pokračovací školy kutnohorské, o které jsem již také výše psal, zdá se být trochu hlubší. Z 31 učňů má 5 rádo jen četbu, 12 jen sport, četbu i sport 14. V tom by ještě nebyl znáti nějaký zvláštní rozdíl proti Praze, ale dosti poučné je všimnouti si blíže knih, které se učňům zvlášť líbily. Pro dobrodružnou četbu výslovně hlasují jen 3, ale aspoň u 17 spadají knihy, jež se jim zvlášť líbily, také do tohoto druhu četby. Ale za to vám odpoví 5 učňů, že se jim líbila zvlášť »Babička«, 3 že milují dějiny, vedle toho jednotlivcům se líbily »Staré pověsti české«, »Pantáta Bezoušek«. Dost překvapujícím je, že 2 výslovně se prohlašují za milovníky básní, z nich jeden uvádí Wolkerovy básně jako knihu, která se mu zvlášť líbila. Jeden našel zvláštní zálibu i v knize »Na západní frontě klid«. Nemohu si pomoci: zdá se mi z tohoto srovnání Prahy s venkovem (podotýkám znovu, že obě tyto třídy mají celkem stejné předběžné vzdělání), že venkov v I. ročníku je přece jen trochu hlubší. Ovšem jsem ochoten uznati, že větší roztříštěnost pražských hochů může býti zaviněna tím, že mají vlastně málo svého času a klidu i k vážnější četbě.

Jaké jsou záliby učňů ve II. ročníku? Z 39 učňů dvou pararelek kutnohorských, v nichž jsou soustředěni učňové řemesel kovoobrábějících a učňové elektrotechničtí v celku spíše vyšší intelektuelní úrovně, jsou 4 jen pro četbu, 16 jen pro sport, 19 pro četbu i pro sport. Ale zde nás knihy, jež se jim zvlášť líbily, nenaplní spokojeností. Přirozeně na 1. místě je zase dobrodružná četba, ale místo Wolkera se setkáte se 6 ctiteli detektivek. Zde lze vskutku mluviti o neuspokojivé roztříštěnosti, kterou bych vysvětlil takto: u hochů v I. ročníku lze zřejmě mluviti o vlivu školy, kterou ještě poměrně nedávno pravidelně navštěvovali, tento vliv v nich ještě doznívá, u jednoho jeví se silněji, u druhého slaběji, za to v II. ročníku se všeobecně říká, že je »nejhorší«. Nechci tím říci, že je to s ním opravdu příliš zlé, ale je jisto, že hoši se vyvíjejí všestranně, škola již na ně tak nepůsobí, spíše život se svým chvatem a svými lákadly, je to nesporně doba převodu s jeho rozstříštěností a s jeho stíny.

V pararelce II. ročníku kutnohorského v níž jsou soustředěni učňové t. zv. uměleckých řemesel (natěrači, čalouníci, řezbáři, knihaři atd.) o přibližně stejné intelektuelní úrovni (průměru předběžného vzdělání odpovídá II. třída občanské školy), je z 18 učňů 1 jen pro četbu, 4 pro sport a 13 pro četbu i sport. Mají opět zálibu hlavně v četbě dobrodružné a cestopisné, ale příjemně mne překvapila u jednoho učně záliba v Jiráskových spisech vůbec a u druhého fakt, že se mu zvlášť líbil »Rok na vsi«.

Ze 30 zednických učňů II. ročníku v Kutné Hoře je jich pro četbu 6, pro sport 7, pro četbu i sport 16. Také zde se těší pozornosti hlavně četba dobrodružná a cestopisná, ale shledáváme se přes to i s hochy, kteří zvlášť rádi četli »Babičku«; 2 rádi čtou »Malého čtenáře«, ale našel jsem pak několik ctitelů detektivek a jednoho ctitele »Buffalo-Billa«.

Konečně bude poučným zeptati se i hochů v průmyslové škole, dokončivších učňovská léta, na jejich zábavy.

Z 37 hochů v I. ročníku mistrovské školy průmyslové miluje jich hlavně četbu 15, ovšem číslo těch, kteří milují sport, také: těch je 14, konečně sport i četbu miluje 8 hochů. Uvědomuji si při přemýšlení nad těmito číslicemi, že nejlépe by bylo vystihnouti tento poměr mezi 3 skupinami čísel spíše závěrem, že s přibývajícím stářím učňové či pak již tovaryši či budoucí mistři se specialisují i v tomto ohledu. Neutrální, kteří mají lásku k oběma podstatným zájmům dnešního mladého člověka: k četbě i sportu, zůstávají v menšině a v duších hochů se rozhoduje boj o vítězství mezi těmito oběma zájmy: slušný počet prohlásí se pro knihu, ale podobně slušný počet i pro sport. Zdá se mi, tedy skutečně správný závěr z těchto čísel je ten, že mládí nerado zůstává neutrálním, nerozhodným či tolerantním: ono zkrátka miluje rozhodnost a rozhodne se tedy konečně určitě buď hlavně jen pro knihu či hlavně jen pro sport.

Všimněme si četby, která zajímá tyto budoucí mistry. Je zde zastoupena ovšem také četba dobrodružná, ale také četně i četba vážná, na př. 5 hochům se nejvíc líbilo »Temno«, líbila se jim i »Dagmar«, »F. L. Věk«, »Zvoník od Matky Boží«, »Křižáci«, »Jan Cimbura«, »Bídníci«, »Psohlavci«, »Krakatit«, »Mezi proudy«, »Zapadlí vlastenci«, »Dáma s kameliemi«, »Kniha džunglí«, ale hlásí se mezi nimi i čistí odboráři: jeden prohlašuje výslovně, že rád čte knihy odborné, druhý, že rád čte strojnické knihy, třetí čte rád knihy o letectví, čtvrtý má nejraději časopis »Práce a vynálezy«. — Soudím, že možno být spokojen se zálibami v četbě u těchto budoucích mistrů.

K dnešnímu číslu jsou přiloženy složenky pošt. úř. šek. Prosíme pány odběratele, aby vyrovnali nedoplatky a předplatili II. čtvrtletí. ***Administrace.***

ZVĚDAVÝ NOVINÁŘ

dobře vidoucí a pozorný všudybyl, poutník po rozhraní literatury, umění a žurnalismu **EDUARD BASS** předkládá nám své zralé umění rychlého pozorování, velké životní zkušenosti a citlivého srdce, sbírku causerií

POTULKY PRAŽSKÉHO REPORTERA

Je to kniha nerudovské tradice, avšak otevřenější a horoucnější. Ve Vaší knihovně bude v řadě nejmilejších knih.

Brožovaný výtisk (frontispic A. Hoffmeistra, úprava Svolinský) 30 Kč, v plát. vazbě 42 Kč. U všech knihkupců.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO, PRAHA II., KARLOVO NÁM.